

**проф. д-р ЕМИЛИЯ МИЛАНОВА – ЦОНЧЕВА**

Дипломиран експерт-счетоводител
Регистриран одитор
Катедра „Счетоводство и одит“
ВУЗФ

Емилия Миланова е завършила ВИИ „Карл Маркс“ (сега УНСС) в гр. София през 1974 г., магистър, специалност „Счетоводна отчетност“.

От 1990 г. е доктор по икономика, от м. януари 2012 г. е професор в катедра „Счетоводство и анализ“ в УНСС, а от 2019 г. в катедра „Счетоводство и одит“ при ВУЗФ. Като професор изнася лекции по учебните дисциплини: „Основи на счетоводството“, „Регулации и управление на риска във финансовия сектор“, „Регулиране и надзор на банковата дейност“, „Анализ на финансовите отчети“ „Счетоводство на застрахователите и осигурителите“, „Превенция на финансови измами и пране на пари“.

През 1997 г. е избрана за подуправител на БНБ и в продължение на 10 години ръководи Управление „Банков надзор“. За периода 1997 – 2001 г. е зам.-председател на Съвета на директорите на Банковата консолидационна компания.

От м. септември 2007 до м. април 2011 г. е председател на Съвета на директорите на „Юробанк България“ (Пощенска банка). От м. май 2020 г. е член на Надзорния съвет на Интернешънъл Асет Банк.

През 1993 г. е утвърдена като дипломиран експерт-счетоводител. Член е на ИДЕС, регистриран одитор. Одитирала е банки, застрахователни дружества, пенсионни дружества, инвестиционни посредници и финансови къщи, предприятия от нефинансовия сектор, в т.ч. извършващи дейност от обществен интерес.

Била е председател на Съвета по професионална етика на ИДЕС. От 2013 г. е председател на Редакционния съвет на списание ИДЕС.

Специализирала е счетоводство, анализ и банков надзор в Санкт Петербург, Вашингтон и Брюксел.

Има монографии, студии, учебници и други публикации в научната област „Счетоводство, одит и финансов анализ“.

**д-р КИРИЛ БАШИКАРОВ**

Хоноруван преподавател

Катедра „Счетоводство и одит“

ВУЗФ

Д-р Кирил Башикаров има бакалавърска степен по специалност „Счетоводство“ и магистърска степен по специалност „Финансов мениджмънт“, придобити в УНСС – София. Първи носител е на приза „Млад одитор“ в Националния конкурс по одит за студенти, организиран през 2012 г. от Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) и от одиторски дружества. През 2015 г. придобива втора магистърска степен по „Счетоводство, контрол и корпоративен анализ“ във ВУЗФ – София. През 2020 г. му е присъдена образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ в УНСС. Защищава дисертация на тема: „Влияние на стандартизацията в счетоводството върху счетоводната политика на предприятието“.

От 2020 г. е хоноруван преподавател към катедра „Счетоводство и одит“ във ВУЗФ. Води семинарни и лекционни занятия по учебните дисциплини „Финансово счетоводство“, „Счетоводство на банките“, „Спецкурс по финансово счетоводство“ и „Спецкурс по счетоводство във финансовия сектор“.

Научните му интереси са в областта на финансовото счетоводство, банковия надзор и управлението на риска в кредитните институции.

УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА ОТ НОРМАТИВНО СЪОТВЕТСТВИЕ В БАНКИТЕ ВЪВ ВРЪЗКА С БОРБАТА С ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ И ФИНАНСИРАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА

Резюме

В студията се изследват актуалните въпроси за управлението на риска от нормативно съответствие в банките във връзка с борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма (ИП/ФТ). В систематизиран вид е представен процесът на управление на риска от изпиране на пари, в т.ч. методологията и рисковите фактори. При идентифициране на рисковете от ИП/ФТ, свързани с делови взаимоотношения или случайна сделка, банките отчитат съответните рискови фактори: продукти и услуги; държави и географски области; клиенти и сделки и механизми на доставка.

Функцията по управление на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма е разгледана като част от функцията по нормативно съответствие. Обобщени са основните фактори, които оказват влияние върху риска от нормативно съответствие в банките, като са предложени възможности за разширяване на функциите на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с борбата с изпиране на пари и финансиране на тероризма (БИП/БФТ). Чрез изследване на равнищата на правомощия и функциите на вътрешен контрол в банките се доказва необходимостта от спазване на принципа на трите линии на защита.

Представени са законодателните предложения на новия AML пакет, който включва проект на Регламент и Директива за превенция за използването на финансовата система за целите на изпиране на пари и финансиране на тероризма, нов Регламент за установяване на Орган за мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма (AMLA) и предложение за Регламент за информацията, придружаваща трансфера на средства и някои крипто активи. Очертани са и последните и по-важни изменения в Закона за мерките срещу изпирането на пари.

Prof. EMILIA MILANOVA, PhD

Certified Public Accountant

Registered Auditor

Lecturer

VUZF University – Sofia

KIRIL BASHIKAROV, PhD

Lecturer

VUZF University – Sofia

**THE COMPLIANCE RISK MANAGEMENT WITHIN THE FIGHT AGAINST
MONEY LAUNDERING AND TERRORIST FINANCING IN BANKS****Summary**

The study examines the current issues of compliance risk management in the banks in relation to anti-money laundering and counter-terrorist financing. The methodology and risk factors related to money laundering risk management process, are systematized. In identifying the risks of ML/TF associated with a business relationship or an incidental transaction, banks consider relevant risk factors: products and services; countries and geographical areas; customers and transactions; and delivery channel.

The AML/CFT risk management function is addressed as part of the regulatory compliance function. The main factors that influence regulatory compliance risk in banks are systematized, and opportunities for expanding the functions of the regulatory compliance officer in relation to AML/CFT are suggested. By examining the levels of authority and functions of internal control in banks, the need to comply with the three lines of defence model is justified.

The legislative proposals of the new AML package are presented, which include a draft Regulation and Directive on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing, a new Regulation establishing an AMLA and a proposal for a Regulation on information accompanying the transfer of funds and certain crypto assets. Recent and more important amendments to the AMLA are also outlined.

УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА ОТ НОРМАТИВНО СЪОТВЕТСТВИЕ В БАНКИТЕ ВЪВ ВРЪЗКА С БОРБАТА С ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ И ФИНАНСИРАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА

ВЪВЕДЕНИЕ

В специализираната литература се използват понятията „риск от нормативно съответствие“ (compliance risk), както и „нормативен риск“, „юридически риск“ и други. Съответствието като концепция е част от системата за управление на рисковете в дадена институция, тъй като всяка организация следва да разполага с подходящи правила и процедури за идентифициране и оценка на този специфичен риск, произтичащ от поведение, което не е в съответствие с регулаторната рамка на средата.

За появата на риска от неспазване на нормативните изисквания оказват влияние вътрешни и външни фактори по отношение на този риск в банките¹. Вътрешните фактори се обуславят от поведението на кредитните институции във връзка със спазването на действащото законодателство, като рискът произтича от възможното несъответствие между вътрешните документи на кредитните институции със законодателството, както и неспособността им своевременно да коригират своите дейности и вътрешните документи в съответствие с промените в законодателството. Друга вътрешна причина може да бъде неефективна организация на правната дейност в банките, в резултат на която да възникнат пропуски във вътрешните системи, както и до доведе до нарушения на условия по сключени договори с трети страни. От друга страна, липсата на достатъчно правно регулиране, противоречиви законодателни решения, прекомерна динамика и промени в регулирането, както и неправилно прилагане на правото на чужди държави и/или международното право са примери за външни фактори, които могат да предизвикат появата на риска от неспазване на нормативните изисквания². Също така банките, когато са част от определена група и имат клонове и/или дъщерни дружества в различни държави, могат да изпълняват дейностите си под влиянието на определени групови политики и регулациите на другите държави. Някои автори, които се позовават на редица проучвания за бъдещите регулации в банковата дейност, посочват, че в последните години „факторите, които обуславят появата на риска от несъответствие, бележат устойчива тенденция на нарастване“³. Очакванията са бъдещите регулации да са с нарастваща сложност, а регулаторните органи да разширяват обхвата на регулиране в нови области.

¹ Асенов, Е. Характерни особености на системата за управление на риска от нормативно несъответствие в дейността на банковите институции в България, сп. ИДЕС, бр. 3/2019, стр. 2.

² Пак там, стр. 3.

³ Пак там, цит. от Economist Intelligence Unit survey, 2006: <http://www.acegroup.com/se-en/assets/crorisk-report.pdf>

Целта на студията е да се разгледат актуалните въпроси за управлението на риска от нормативно съответствие в банките във връзка с БИП/БФТ и да се анализират възможности за разширяване на функциите на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ⁴.

За постигането на целта се поставят следните **задачи**:

- да се изследва рискът от нормативно съответствие в банките, както и факторите, които го обуславят;
- да се представи в систематизиран вид процесът на управлението на риска от изпиране на пари, който включва идентифициране на риска, анализ и оценка на идентифицираните рискове, документирание, реакция на рисковете и мониторинг и докладване;
- да се предложат възможни критерии (индикатори) за разпознаване на потенциално съмнителни операции и сделки, отнасящи се за изпиране на пари и финансиране на тероризъм в банките;
- да се представи методология за оценка на идентифицираните рискове от ИП/ФТ, както и за определяне на остатъчния риск в банките;
- да се разгледат специфични рискови фактори за изпиране на пари и финансиране на тероризма, на които банките са изложени, поради естеството и сложността на тяхната дейност, в т.ч. риска от несъответствие, операционния риск и риска от неспазване на санкционни режими;
- очертаване на помощен инструмент – матрици за оценка на риска и определяне на индивидуален рисков профил на физическите и юридическите лица, клиенти на банката;
- предложена е стратегия за превенция от ИП/ФТ в банките;
- анализирани са задачите и ролята на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ;
- разгледани са равнищата на правомощия и функции за вътрешен контрол в банките;
- очертани са законодателните предложения за мерките срещу изпиране на пари в контекста на новия AML пакет;
- представени са последните и по-важни предложения за изменения в Закона за мерките срещу изпирането на пари.

Нормативното съответствие следва да осигурява адекватното идентифициране, измерване и управление на риска, свързан с нормативното съответствие, редовната оценка на промените в приложими

⁴ Възгледите на авторите не следва с нищо да ангажират други институции, в които авторите работят.

за банката законовите и подзаконовите актове и да оценява въздействието на промените в нормативните и регулаторните изисквания върху дейността на банката⁵. При приемането на мерки за постигане на съответствие с приложимите закони, правила, разпоредби и стандарти, функцията по нормативно съответствие консултира управителния и контролния орган на банката. За тази цел в банките се разработват и приемат правила за организацията, управлението и рамката за вътрешен контрол, политика за управление на риска, правила за управление на риска, правила за нормативно съответствие и правила за вътрешен одит⁶.

В Правилата за нормативно съответствие в банките се дефинира рискът, свързан с нормативното съответствие, който включва: *риск от налагане на мерки и санкции, както и риск от реализиране на съществени финансови загуби или от увреждане на репутацията на банката поради неспазване на закони, стандарти, етични кодекси за поведение и вътрешнонормативната база, приложими към дейността ѝ, както и основните подрискове, свързани с нормативното съответствие*⁷.

Основните подрискове, свързани с нормативното съответствие, ще коментираме по-нататък в студията.

В последните години все по-съществено отражение в дейността на функцията по нормативно съответствие намира и рискът от изпиране на пари⁸ и финансиране на тероризъм⁹.

1. Управление на риска от изпиране на пари

Ще си позволим да представим *кратък речник на понятията* в процеса на оценка на риска, за да може по-лесно да се възприеме следващото изложение.

▪ **Риск** – всяко събитие или проблем, който може да настъпи и неблагоприятно да повлияе на мерките срещу изпирането на пари (адаптирано от COSO рамка за вътрешен контрол – Committee of Sponsoring Organizations). *Рискът се измерва с два показателя – вероятност от настъпване и влиянието му върху постигане на целите.*

⁵ Миланова, Е. Оценка на вътрешното управление и механизмите за контрол при банките в рамките на процеса на надзорен преглед и оценка (ПНПО), Годишник на ИДЕС, 2020, стр. 16.

⁶ Пак там.

⁷ Пак там.

⁸ Изпирането на пари е дефинирано в чл. 2 от Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП). В ЗМИП са транспонирани изискванията на Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. (четвъртата директива) и на Директива (ЕС) 2018/843 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 г. (петата директива).

⁹ Съгласно чл. 1, т. 5 от Директива (ЕС) 2015/849 „финансирането на тероризма“ е предоставянето или събирането на средства по всякакъв начин, пряко или косвено, с намерението те да бъдат използвани или със знанието, че те са предназначени да бъдат използвани, изцяло или частично, за извършване на някое от престъпленията по смисъла на членове 1 – 4 от Рамково решение 2002/475/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 г. относно борбата срещу тероризма.

▪ *Възприемане на риска* – гледна точка на заинтересованата страна относно даден риск.

▪ *Допустимост на риска* – готовност на заинтересованата страна да понесе риска след въздействие върху риска, за да постигне неговите цели.

▪ *Рисков апетит* – нивото на риск, което банката е склонна да приеме при изпълнение на своята мисия, без да бъде застрашено постигането на целите; готовност на банката да приеме или избегне определен риск¹⁰.

▪ *Рисков толеранс* – максимално приемливото ниво риск, свързано с всяко измерение и класификация на риска, определени от кредитната институция¹¹.

▪ *Рисков капацитет* – максималната степен на риск, която всяка банка е способна да поеме, преди да наруши или увреди капиталовата база, ликвидността, кредитоспособността, репутацията си и регулаторните изисквания в условията на нормално развитие и на криза; реалният капацитет на банката да абсорбира загуби, без да се наруши нормалната ѝ бизнес дейност.

▪ *Рамката за рисков апетит* при банките се разработва като *тристепенна система от сигнали (Рисков апетит – Рисков толеранс – Рисков капацитет)*, която се базира на набор от индикатори за ранно предупреждение, които заедно с ясен протокол за действие при нарушение на различните прагове гарантират на банката достатъчно време за реакция.

▪ **Рискови фактори** са променливи величини, които, поотделно или в съчетание, могат да увеличат или намалят риска от ИП/ФТ, създаден от индивидуални делови взаимоотношения или случайна сделка.

▪ **Основен на анализ на риска подход** – означава подход, при който компетентните органи и банковите институции установяват, оценяват и разбират рисковете, свързани с противодействие на ИП/ФТ, на които са изложени, и предприемат мерки, свързани с ИП/ФТ, които са пропорционални на тези рискове.

Управлението на риска е непрекъснат, проактивен и систематичен процес за *идентифициране, оценяване и контролиране* на потенциални събития или ситуации, които могат да повлияят *негативно върху постигане целите* на институцията във връзка с превенцията на пране на пари и финансиране на тероризъм, и е предназначено да даде *разумна увереност*, че целите ще бъдат постигнати.

¹⁰ Общият Рисков апетит е съвкупното ниво на общия риск и на отделните видове риск, които банката е готова да поеме и поддържа в рамките на своя рисков капацитет в съответствие със своя бизнес модел за постигане на стратегическите си цели при извършване на обичайната дейност.

¹¹ Установена чрез методология за определяне на риск лимити; насърчава среда, в която има яснота с взаимовръзката между риск и печалба; осигурява организацията да остане в *границите на рисков апетита*.

Разумна увереност – задоволително ниво на увереност, което изисква разходите за нормативно съответствие (като част от разходите за организация на системата за вътрешен контрол) да не надхвърлят очакваните ползи от него. Концепцията за разумна увереност е признание, че не е възможно да се твърди абсолютно и със сигурност, че дадено неблагоприятно събитие няма да се случи, въпреки взетите мерки и предприетите действия.

Процесът по управление на риска може да бъде разделен на *отделни фази*:

- идентифициране на риска;
- анализ и оценка на идентифицираните рискове;
- документиране;
- реакция на рисковете;
- мониторинг и докладване.

1.1. Оценки на риска: методология и рискови фактори

Процесът по оценка на риска от изпиране на пари/финансиране на тероризъм (ИП/ФТ) включва няколко основни момента: идентификация, анализ и оценка на рисковете, управление и преглед на контролите.

- *идентификация* – установяване (разкриване), разпознаване и описание на рисковете. Включва идентифицирането на източници на риск, на събития, на причините за тях и техните потенциални последици;
- *анализ* – процес на разбиране на същността на даден риск и определяне на нивото на риска;
- *преценяване на риска* – процес на сравнение на резултатите от анализа на риска с критериите за риск, за да се определи дали рискът и/или неговата значимост са приемливи или допустими.

A. Идентифициране на риска от ИП/ФТ

Вземайки предвид широкия спектър от услуги, предлагани от кредитните институции в страната, са налице различни рискови събития по отношение на възникване на риск от изпиране на пари и финансиране на тероризъм.

Според Националната оценка на риска (НОР)¹² са регистрирани общо 32 рискови събития за изпиране на пари и 10 рискови събития за

¹² ДАНС, ДФР, Националната оценка на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма (НОР), 09.01.2020 г., Рискови фактори, Обобщена матрица за рискови събития.

финансиране на тероризъм. НОР се основава на подробен анализ на рисковете от изпиране на пари по следните компоненти:

- анализ на заплахите, произтичащи от предикатна престъпна дейност, която е основен източник на престъпни средства;
- анализ на субектите, които са ангажирани с дейностите по изпиране на пари;
- анализ на икономическите сектори, свързани с изпирането на пари;
- анализ на финансовия сектор и сектора на нефинансовите бизнеси и професии, използвани за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма;
- трансграничните характеристики на изпирането на пари;
- анализ на рисковете от финансиране на тероризъм.

Обобщеният списък на *основните рискови събития*, установени чрез НОР, включва:

(1). изпиране на пари от широк кръг предикатни престъпления, извършени в чужбина или на територията на страната, свързани с *организирана престъпност* (основно наркотици, трафик на хора и данъчни престъпления) чрез използването на формалната финансова система и широкото използване на парични средства в брой;

(2). изпиране на пари, *придобити от корупция* (включително имущество, придобито от присвояване на средства/измами с обществени поръчки с фондове на ЕС) чрез сложни схеми за изпиране на пари на територията на страната или извън нея с помощта на „професионални перачи” и последващото интегриране на средствата във финансови инструменти в чужбина и в юридически лица и недвижими имоти в страната;

(3). изпиране на пари *от данъчни престъпления* (избягване установяването на данъчни задължения и измами с ДДС) чрез използването на подставени лица, местни и чуждестранни юридически лица в сложни схеми за разслояване и с помощта на „професионални перачи”;

(4). интегриране от местни и чуждестранни лица на значителни по обем „изпрани средства” в *сектора на строителството и инвестиции в недвижими имоти* в контекста на значителния дял на сивата икономика;

(5). изпиране на пари от извършени в чужбина предикатни престъпления *чрез небанкови инвестиционни посредници* в България, както и случаи на извършване на нерегулирана търговия с финансови инструменти;

(6). изпиране на средства, придобити от *данъчни престъпления* (избягване установяване на данъчни задължения и с измами с ДДС) в *сферата на търговията с храни и горива* чрез използването на кухи

компании и номинални собственици, подпомагано от корупционната среда и „сивата икономика“;

(7). изпиране на средства, придобити от *компютърни измами и измами тип „социално инженерство“*, извършени от малки или средни организирани престъпни групи (ОПГ), които използват територията на страната за разслояване на средствата;

(8). възможното въвличане на професионалисти и задължени субекти по ЗМИП, улеснено от уязвимости, свързани с правилата за допускане до пазара (напр. регистриране/лицензиране) и подбора на техните служители, като основен риск, който подпомага функционирането на организираната престъпност и допринася за нивото на повечето от гореизброените рискове.

Установените чрез НОР високорискови събития от *финансиране на тероризъм* включват:

(9). използването на услуги за налични парични преводи и нерегулираните неформални услуги за трансфери на средства (Хавала), за прехвърлянето на средства, потенциално свързани с финансиране на тероризъм, за което способстват и мигрантските общности, допълнително повлияно до голяма степен и от кешовата и „сива икономика“;

(10). потенциалният риск (ограничен) за отклоняването на средства, предназначени за дейността на юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) или за религиозни дейности в България, за финансиране на тероризъм.

Потенциално свързаните с банковата система събития от Матрицата на рисковите събития за изпиране на пари и/или финансиране на тероризъм са:

- изпиране на пари посредством банкови преводи;
- изпиране на пари чрез услуги за парични преводи;
- изпиране на пари и/или финансиране на тероризъм посредством бизнес кредити;
- финансиране на тероризъм посредством потребителски кредити;
- изпиране на пари и/или финансиране на тероризъм чрез банки – инвестиционни посредници;
- изпиране на пари посредством обмяна на валута;
- изпиране на пари посредством виртуални валути (и други виртуални активи съгласно Наднационалната оценка на риска – ННОР);
- изпиране на пари чрез електронни пари.

Според ННОР¹³ допълнителни потенциални събития са депозирането на средства, частното банкиране, колективното финансиране, услугите за съхраняване в сейф, ипотечни кредити и кредити, обезпечени с активи на висока стойност.

Всички тези събития обуславят потенциални уязвимости на българската банкова система, свързани с изпиране на пари и финансиране на тероризъм. Вземайки предвид и обобщението от НОР, че финансовата система в страната се използва предимно за влагане и разслояване на „изпраните“ средства, като основната част от тях преминават през финансовата система, без същата да е „крайна“ дестинация за интегриране на тези средства, банките в страната трябва да упражняват ефективен контрол както на „входа“, така и на „изхода“ на процеса.

Банките следва да установят на какви рискове от ИП/ФТ те са били или биха били изложени в резултат на встъпване в делови взаимоотношения или извършването на случайна сделка.

При идентифицирането на рисковете от ИП /ФТ, свързани с делови взаимоотношения или случайна сделка, банките отчитат съответните рискови фактори, свързани:

- ✓ с продуктите и услугите, които предлагат,
- ✓ с юрисдикциите, в които извършват дейност,
- ✓ с клиентите, които привличат, и
- ✓ със сделките и механизмите за доставка, които използват за обслужване на своите клиенти.

A.1. Източници на информация¹⁴

Кредитните институции трябва винаги да отчитат следните източници на информация:

- а) наднационалната оценка на риска на Европейската комисия;
- б) списъка на Европейската комисия с високорискови трети държави;
- в) информация от правителствата, като например национални оценки на риска, политически изявления и сигнали на правителството, както и обяснителни меморандуми на съответните законодателни актове;
- г) информация от регулаторните органи, например насоки и съображения, формулирани при законово установени глоби;

¹³Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета за оценката на специфичните рискове за вътрешния пазар от извършването в трансграничен мащаб изпиране на пари и финансиране на тероризма, COM (2022) 554/27.10.2022 г.

¹⁴ ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

- д) информация от звената за финансово разузнаване (ЗФР) и правоприлагащи агенции, например доклади за заплахите, сигнали и типологии; и
- е) информация, получена като част от първоначалния процес на комплексна проверка на клиента (КПК) и текущото наблюдение.

Други източници на информация, които банките могат да използват в тази връзка:

- собствените познания и професионален опит на дружеството;
- информация от браншови организации, например типологии и възникващи рискове;
- информация от гражданското общество, например индекси за корупция и доклади по държави;
- информация от международни органи по стандартизация, например съвместни доклади за оценка или правно необвързващи черни списъци;
- информация от достоверни и надеждни публични източници, например доклади във вестници с добра репутация;
- информация от достоверни и надеждни търговски организации, например доклади за риска и разузнавателни доклади и материали; и
- информация от статистически организации и академичните среди.

A.2. Рискови фактори

I. Рискови фактори, свързани с клиента

При установяване на риска, свързан с техните клиенти, включително действителните собственици на клиентите им, банките следва да отчетат риска, свързан със:

- а. стопанската или професионалната дейност на клиента и на действителния собственик на клиента;
- б. репутацията на клиента и на действителния собственик на клиента; и
- с. естеството и поведението на клиента и на действителния собственик на клиента.

(а). Рисковите фактори, които могат да бъдат от значение при отчитането на риска, свързан със *стопанската дейност или*

професионалната дейност на клиента или действителния собственик¹⁵ на клиента, включват¹⁶:

- ✓ Свързан ли е клиентът или действителният собственик със сектори, които обикновено се свързват с *по-висок риск от корупция*, например строителство, фармацевтични продукти и здравеопазване, търговия с оръжие и отбрана, добивната промишленост или обществени поръчки?
- ✓ Свързан ли е клиентът или действителният собственик със сектори, които се характеризират с *по-висок риск от ИП/ФТ*, например определени дейности по *паришни преводи, казина или търговци на ценни метали*?
- ✓ Свързан ли е клиентът или действителният собственик със сектори, които *включват значителни суми пари в брой*?
- ✓ Когато клиентът е юридическо лице или правно образувание, *каква е целта на създаването му*? Какво е естеството на неговата дейност?
- ✓ Клиентът има ли *политически връзки*, например дали е видна политическа личност, или негов действителен собственик е видна политическа личност? Клиентът или действителният собственик имат ли някакви други значими връзки с видна политическа личност, например дали някой от директорите на клиента е видна политическа личност и ако е така, дали той *упражнява значителен контрол върху клиента* или действителния собственик? Когато клиентът или

¹⁵ „Действителен собственик“ е физическо лице или физически лица, които в крайна сметка притежават или контролират юридическо лице или друго правно образувание, или физическо лице или физически лица, от чието име и/или за чието сметка се осъществява дадена операция, сделка или дейност и които отговарят най-малко на някое от следните условия:

(1). По отношение на корпоративните юридически лица и други правни образувания действителен собственик е лицето, което *пряко или косвено притежава достатъчен процент от акциите, дяловете или правата на глас* в това юридическо лице или друго правно образувание, включително чрез държане на акции на *приносител или посредством контрол чрез други средства*, с изключение на случаите на дружество, чиито акции се *търгуват на регулиран пазар*, което се подчинява на изискванията за оповестяване в съответствие с правото на Европейския съюз или на еквивалентни международни стандарти, осигуряващи *адекватна степен на прозрачност по отношение на собствеността*.

(2). По отношение на доверителната собственост, включително *тръстове, попечителски фондове и други подобни чуждестранни правни образувания, учредени и съществуващи съобразно правото на юрисдикциите, допускащи такива форми на доверителна собственост*, действителният собственик е: а) *учредителят*; б) *доверителният собственик*; в) *пазителят, ако има такъв*; г) *бенефициерът или класът бенефициери или д) лицето, в чийто главен интерес е създадена или се управлява доверителната собственост, когато физическото лице, което се облагодетелства от нея, предстои да бъде определено*; е) *всяко друго физическо лице, което в крайна сметка упражнява контрол над доверителната собственост посредством пряко или косвено притежаване или чрез други средства*.

(3). По отношение на фондации и правни форми, подобни на доверителна собственост – *физическото лице или лица, които заемат длъжности, еквивалентни или сходни с посочените в т. 2*.

¹⁶ Вж. ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

неговият действителен собственик е видна политическа личност, банките трябва винаги да прилагат *разширени МКП* в съответствие с Директива (ЕС) 2015/849 и ЗМИП;

- ✓ Клиентът или действителният собственик заема ли друга важна позиция, или се ползва с *широка обществена известност*, която би могла да им даде възможност за злоупотреба с това положение за лично облагодетелстване? Например, дали те са *местни или регионални висши държавни служители* с възможност да влияят върху възлагането на обществени поръчки, вземащи решения членове на *знакови спортни организации*, или физически лица, които са известни с влиянието си върху правителството, и други лица на ръководни постове.
- ✓ Клиентът юридическо лице ли е, което попада в обхвата на изисквания за оповестяване, които гарантират, че *информацията за действителния собственик на клиента е публично достъпна и надеждна*, например публични дружества, които се котират на борсата, където подобно оповестяване е условие за допускане?
- ✓ Дали клиентът – кредитна или финансова институция, която извършва действия за своя сметка, е от *юрисдикция с ефективна уредба за превенция срещу ИП/ФТ*, и *осъществен ли е надзор* върху него за спазването на задълженията за борба с ИП/ФТ на *местно равнище*?
- ✓ Има ли доказателства, че клиентът е бил *обект на надзорни санкции или принудително изпълнение* за неизпълнение на задълженията за противодействие на ИП/ФТ или по-широки изисквания за поведение през последните години?
- ✓ Клиентът *орган на публичната администрация ли е*, или предприятие от юрисдикция с *ниски нива на корупция*?
- ✓ Информацията за клиента или действителния собственик *в съответствие ли е* с това, което банката знае за неговата предишна, настояща или бъдеща стопанска дейност, оборота на дейността, произхода на средствата и източника на богатство на клиента или действителния собственик?

(b) Следните рискови фактори могат да бъдат значими, когато се отчита рискът, свързан с *репутацията на клиента* или на действителните собственици:

- ✓ Съществува ли *негативна информация* за клиента в медиите или в други значими източници на информация, например има ли твърдения за престъпност или тероризъм, които уличават клиента или действителния собственик? Ако е така, те надеждни и достоверни ли са?

Банковите институции следва да определят достоверността на твърденията, наред с други съображения въз основа на *качеството и независимостта на източника на данни* и постоянството на тези твърдения. Липсата на осъдителни присъди само по себе си може да не бъде достатъчно за отхвърляне на твърденията за нарушения¹⁷.

- ✓ Клиентът, действителният собственик или лице, за което е публично известно, че е тясно свързано с тях, *имало ли е активи, предмет на запор* поради административни или наказателни производства, или обвинения в тероризъм или финансиране на тероризма? Разполага ли банката с достатъчни основания да подозира, че на клиента или действителния собственик или лице, за което е публично известно, че е тясно свързано с тях, *в някакъв момент в миналото е наложен запор на активи?*
- ✓ Знае ли банката дали клиентът или действителният собственик *е бил обект на доклад за съмнителни операции в миналото?*
- ✓ Има ли банката *вътрешна информация* за почтеността на клиента или действителния собственик, получена например в хода на дългогодишни делови взаимоотношения?

(с) Следните рискови фактори могат да бъдат относими при отчитане на *риска, свързан с естеството и поведението на клиента*¹⁸ или действителния собственик, като трябва да се има предвид, че не всички от тези рискови фактори ще бъдат очевидни в началото; те могат да възникнат едва щом деловите взаимоотношения бъдат установени:

- ✓ Дали клиентът има основателни причини за *непредставяне на убедителни доказателства за своята самоличност*, може би защото търси убежище?
- ✓ Има ли някакви съмнения относно *верността или точността на самоличността* на клиента или на действителния собственик?
- ✓ Има ли признаци, че е възможно клиентът да се стреми да *избягва установяването на делови взаимоотношения*? Например клиентът желае да извършва *една операция или няколко еднократни операции*, а установяването на делови взаимоотношения може да има по-голям икономически смисъл и логика.
- ✓ *Структурата на собствеността и контрола* на клиента прозрачна и целесъобразна ли е? Ако структурата на собствеността и контрола на клиента е *сложна или непрозрачна*, съществува ли очевидно търговско или законно основание?

¹⁷ ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

¹⁸ Вж. ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

- ✓ Дали клиентът *емитира акции на приносител* или има номинирани акционери?
- ✓ Дали клиентът е юридическо лице или правен субект, който би могъл да бъде *използван като инструмент* за управление на активи?
- ✓ Съществува ли *основателна причина за промени в структурата на собствеността* и контрола на клиента?
- ✓ Дали клиентът желае операции, които са *сложни, необичайни или неочаквано големи* или имат необичайна или неочаквана тенденция без явна икономическа или законна цел или надеждно търговско основание? Има ли основания за подозрение, че клиентът *се опитва да избегне конкретни прагове* като определените в Директива (ЕС) 2015/849 и ЗМИП?
- ✓ Дали клиентът изисква *ненужни или прекомерни нива на поверителност*? Понякога клиентът не е склонен да споделя информация за комплексната проверка на клиента или изглежда, че желае да прикрие истинското естество на дейността си.
- ✓ Може ли *источникът на богатство* или произходът на средства на клиента или действителния собственик *да бъде лесно обяснен*, например чрез тяхната професия, наследство или инвестиции? Правдоподобно ли е обяснението?
- ✓ *Използва ли* клиентът продуктите и услугите *по очаквания* при установяването за първи път на деловите взаимоотношения начин?
- ✓ Когато клиентът е *чуждестранно лице*, би ли могло неговите нужди да бъдат по-добре обслужвани другаде? Съществува ли *надеждна икономическа и правна обосновка* клиентът да търси точно тази финансова услуга? Тук следва да се има предвид, че Директива 2014/92/ЕС предвижда правото на клиентите, които пребивават законно в Съюза, да получат *основна платежна сметка*, но това право се прилага само в степенята, в която кредитните институции могат да спазват своите задължения за превенция срещу ИП/ФТб.
- ✓ Дали клиентът е *организация с нестопанска цел*, с чиято дейност би могло да се злоупотреби с *цел финансиране на тероризъм*?

II. Държави и географско разположение¹⁹

При определянето на риска, свързан с държави и географско разположение, банките следва да преценят риска, свързан с:

(а). *юрисдикциите, в които са установени клиентът и действителният собственик;*

¹⁹ Вж. ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37

(b). юрисдикциите, които са основни места на стопанска дейност на клиента и действителния собственик; и

(c). юрисдикциите, с които клиентът и действителният собственик имат значими лични връзки.

Банковите институции следва да имат предвид, че *естеството и целта на бизнес отношенията* често определят относителната важност на рисковите фактори, свързани с отделните държави и географското разположение. Ето няколко ситуации, например:

- ✓ когато средствата, използвани в деловите взаимоотношения, са били генерирани в чужбина, равнището на предикатните престъпления, свързани с изпиране на пари, и ефективността на правната система на държавата ще бъдат от особено значение;
- ✓ когато средствата са получени от или са изпратени до юрисдикции, в които е известно, че има групи, извършващи терористични престъпления, банките следва да обмислят в каква степен това би могло да се очаква или може да даде повод за подозрение въз основа на информацията за целта и естеството на деловото взаимоотношение;
- ✓ когато клиентът е кредитна или финансова институция, банките следва да отделят особено внимание на адекватността на националната уредба за превенция срещу ИП/ФТ и на ефективността на надзора върху мерките срещу ИП/ФТ;
- ✓ когато клиентът е правно образувание или тръст, следва да се вземе предвид степента, до която държавата, в която клиентът и (където е приложимо) действителният собственик са регистрирани в съответствие с международните стандарти за данъчна прозрачност.

(a). Рисковите фактори, които дружествата следва да вземат предвид при определяне на **ефективността на уредбата на дадена юрисдикция** за противодействие на ИП/ФТ, е подходящо да включват:

- ✓ Държавата определена ли е от Комисията като *имаща стратегически слабости в националната си уредба* за противодействие на ИП/ФТ, в съответствие с Директивата (ЕС) 2015/849 и ЗМИП? За дружества, които работят с физически или юридически лица, пребиваващи или установени в трети държави, които Комисията е определила като представляващи висок риск от ИП/ФТ, дружествата трябва винаги да прилагат *разширени МКП*.
- ✓ Има ли информация от повече от един сигурен и надежден източник за *качеството на механизмите за противодействие на ИП/ФТ на юрисдикцията*, включително информация за *качеството и ефективността* на прилагането на нормативните изисквания и надзор?

Примерите за възможни източници включват доклади за взаимна оценка на Специалната група за финансови действия (FATF) или регионалните органи от типа на FATF (добра отправна точка е обобщената оценка, основните констатации и оценката на спазването на Препоръки 10, 26 и 27 и незабавни резултати 3 и 4), списъка на FATF с високорисковите и отказващи сътрудничество юрисдикции, оценки на (МВФ) и доклади на Програмата за оценка на финансовия сектор (FSAP). Също така следва да се има предвид, че членството във FATF или регионалните органи от типа на (напр. MoneyVal) не означава само по себе си, че режимът за противодействие на ИП/ФТ на юрисдикцията е подходящ и ефективен.

(b). Рисквите фактори, които дружествата следва да вземат предвид при определяне на **равнището на риска, свързан с финансиране на тероризма за дадена юрисдикция**, е подходящо да включват:

- ✓ Има ли информация, например от правоприлагащи органи или сигурни и надеждни медийни източници, която предполага, че *дадена юрисдикция предоставя финансиране или подкрепа за терористични дейности* или че за групите, които извършат терористични престъпления, е известно, че оперират в държавата или на територията?
- ✓ Юрисдикцията *обект ли е на финансови санкции, ембарго или мерки, които са свързани с тероризъм, финансирането на тероризма или разпространението на оръжия за масово унищожение*, издадени например от Организацията на обединените нации или от Европейския съюз?

(c). Рисквите фактори, които дружествата следва да вземат предвид при определяне на **степенята на прозрачност и спазването на данъчното законодателство** на дадена юрисдикция, като добра практика е добре да включват:

- ✓ Има ли информация от повече от един сигурен и надежден източник, че държавата се счита за *спазваща международните стандарти за данъчна прозрачност* и обмен на информация?
- ✓ Има ли доказателства, че *съответните правила се прилагат ефективно на практика*? Примери за възможни източници включват доклади от Световния форум относно прозрачността и обмена на информация за данъчни цели на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), които оценяват юрисдикциите за целите на данъчната прозрачност и обмен на информация;
- ✓ Юрисдикцията *ангажира ли се е и въвела ли е ефективно общия стандарт за предоставяне на информация* относно автоматичния обмен на информация, който G-20 е приел през 2014 г.?
- ✓ Юрисдикцията *въвела ли е надеждни и достъпни регистри на действителните собственици*?

(d). Рисковите фактори, които дружествата следва да вземат предвид при определяне на **равнището на риска, свързан с предикатни престъпления**, представляващи изпиране на пари, включват:

- ✓ Има ли информация от достоверни и надеждни публични източници относно *равнището на предикатни престъпления*, свързани с изпирането на пари, като корупция, организирана престъпност, данъчни престъпления и тежки измами? Примерите включват индекси за възприемане на корупцията; доклади на ОИСР за държавите относно изпълнението на Конвенцията на ОИСР за борба с подкупите и Доклада на Службата на ООН за наркотиците и престъпния свят.
- ✓ Има ли информация от повече от един сигурен и надежден източник за *капацитета на разследващата и съдебна система* на юрисдикцията за ефективното разследване и наказателно преследване на тези престъпления?

III. Рискови фактори, свързани с продукти, услуги и сделки²⁰

При установяването на риска, свързан с техните продукти, услуги или сделки, банките следва да отчетат риска, свързан с:

- a. *нивото на прозрачност* или непрозрачност, което продуктът, услугата или сделката може да понесе;
- b. *сложността на продукта*, услугата или сделката; и
- c. *стойността или размера на продукта*, услугата или сделката.

Последователно ще представим трите групи рискови фактори в тази категория:

(a). Рисковите фактори, които могат да бъдат от значение при преценката на риска, свързан с продукт, услуга или прозрачност на сделка, включват:

- ✓ До каква степен продуктите или услугите позволяват на клиента или действителния собственик или на структури на бенефициера да останат анонимни или улесняват прикриването на тяхната самоличност? Примери за такива продукти и услуги включват *акции на приносител, доверителни депозити, офшорни инструменти и някои тръстове* и юридически лица (например фондации), които могат да бъдат структурирани така, че да се възползват от анонимността и да позволят сделки с дружества – *пощенски кутии, или дружества с номинирани акционери*.

²⁰ Вж. ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

- ✓ До каква степен е възможно за трета страна, която не е част от деловите взаимоотношения, да даде указания, например при определени кореспондентски отношения?

(b) Рисковите фактори, които могат да бъдат от значение при отчитането на риска, свързан с продукт, услуга или **сложност на сделка**, включват:

- ✓ До каква степен сделката е сложна и включва ли множество страни или юрисдикции, например в случая с определени сделки по търговско финансиране? Сделките ясни ли са, например извършват ли се редовни плащания в пенсионен фонд?
- ✓ В каква степен продуктите или услугите *позволяват плащания от трети страни* или *приемат надплащане*, когато това обикновено не се очаква? Когато се очакват плащания от трети страни, банката знае ли самоличността на третото лице, например дали то е действащ в полза на държавата орган, или гарант? Продуктите и услугите финансирани ли са изключително *чрез трансфери на средства от собствената сметка на клиента* в друга финансова институция, която попада в обхвата на стандарти за противодействие на ИП/ФТ, които са сравними с изискваните съгласно Директива (ЕС) 2015/849?
- ✓ Дали банката разбира рисковете, свързани с *нов или иновативен продукт* или услуга, по-специално когато това включва използването на *нови технологии или методи на плащане*?

(c) Рисковите фактори, които могат да бъдат от значение при отчитането на риска, свързан с продукт, услуга или **стойност или размер на сделка**, включват:

- ✓ До каква степен продуктите или услугите са свързани с *интензивно използване на пари в брой*, както са много платежни услуги, но и някои текущи сметки?
- ✓ До каква степен продуктите или услугите *улесняват или насърчават сделките на висока стойност*? Съществуват ли *максимални ограничения за стойностите на сделките или равнището на премията*, които биха могли да ограничат използването на продукта или услугата за целите на ИП/ФТ?

IV. Рискови фактори, свързани с механизми за доставка²¹

При определяне на риска, свързан с **начина, по който клиентът получава продуктите или услугите**, които той желае, банките следва да отчетат риска, свързан със:

²¹ Вж. ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

- a. степеня, в която деловите взаимоотношения се осъществяват на *индиректна основа*;
- b. всички представляващи или *посредници*, които банката може да използва, и *естеството на тяхното правоотношение* с нея.

При оценка на риска, свързан с начина, по който клиентът получава продуктите или услугите, е препоръчително банките да *отчетат множество фактори*, включително:

- ✓ Клиентът *присъства ли физически* за целите на установяване на самоличността? Ако идентификацията се извършва без физическо присъствие, трябва да се използва надеждна форма на *индиректна комплексна проверка на клиента*. Дали са предприети мерки за *предотвратяване на фалшива самоличност или измама с фалшива самоличност*?
- ✓ Клиентът бил ли е *представен от друга част на същата финансова група* и ако това е така, до каква степен банката може да разчита на това представяне като гаранция, че клиентът няма да я изложи на прекомерен риск от ИП/ФТ? Какви действия са извършени от банката, за да се увери, че компаниите от групата прилагат МКП съгласно стандартите на Европейското икономическо пространство (ЕИП) в съответствие с Директива (ЕС) 2015/849?
- ✓ Ако се използват *независими или обвързани представители*, до каква степен те участват текущо в осъществяването на дейността? Как се отразява това на познаването на клиента от банката и текущото управление на риска?
- ✓ Когато банката *използва посредник*, *възникват въпроси*:
 - Той *регулирано лице ли е*, попадащо в обхвата на задълженията за противодействие на ИП, съответстващи на тези по Директива (ЕС) 2015/849?
 - Дали третата страна *прилага мерки за КПК, води регистър по стандартите на ЕИП, подлежи на надзор* за спазване на сходни задължения за БИП/БФТ в съответствие с Директива (ЕС) 2015/849 и *дали има признаци, че степеня на спазване от третата страна на приложимото законодателство или нормативна уредба в областта на БИП/БФТ е недостатъчна*, например дали третата страна е била санкционирана за нарушения на задълженията за БИП/БФТ?
 - Дали се намира в *юрисдикция, свързана с по-висок риск от ИП/ФТ*? Когато трета страна има *седалище във високорискова трета държава*, която Комисията е определила като *имаща стратегически слабости*, банките не трябва да разчитат на тази трета страна. Въпреки това, доколкото е разрешено от националното законодателство, може да се разчита, при условие че посредникът е

клон или мажоритарно притежавано дъщерно дружество на друго дружество със седалище в Съюза и дружеството е убедено, че посредникът спазва в пълна степен политиките и процедурите на групата в съответствие с член 45 от Директива (ЕС) 2015/849²².

V. Рискови клиенти и пораждање на съмнение за пране на пари

В по-нататъшното изложение ще посочим *групи от критерии (индикатори)* за разпознаване на потенциално *съмнителни операции и сделки*, отнасящи се за изпиране на пари и финансиране на тероризъм.

Ръководството на банката трябва да фокусира усилията си върху докладване на съмнителни дейности, а не да определя дали трансакциите са свързани с изпиране на пари, финансиране на тероризъм или с отделно престъпление.

Тези примери могат да дадат повод за допълнително обстойно проучване, без да бъдат сами по себе си доказателство за престъпна дейност. По-внимателната проверка ще помогне да се определи дали операциите и сделките са съмнителни и за тях не може да се намери разумно обяснение.

□ При операции в брой:

- откриване на *необичайно големи депозити* от физическо или юридическо лице, чиято дейност нормално се осъществява чрез разплащателна сметка;
- откриване от отделни клиенти на *голям брой депозити за малки суми*, като общата им стойност е значителна;
- *вносяне и теглене на необичайно големи суми по разплащателни сметки* на фирми, чиято дейност обичайно се извършва чрез формите на безкасово разплащане;
- *често теглене на суми, които са малко под прага на сделките*, подлежащи на регистрация;
- *чести тегления в брой на големи кръгли суми*;
- *честа обмяна на големи количества от монети или банкноти с малки деноминации* срещу деноминации с по-голяма стойност;
- *чести операции, които не са свързани с основната дейност на клиента* по покупко-продажба на чуждестранни средства за плащане в необичайно голям обем;

²² ЕВА/GL/2021/02, „Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“, за отмяна и замяна на Насоки JC/2017/37.

- често закупуване на пътнически чекове, полици в чуждестранна валута или други финансови инструменти с пари в брой, когато това не е обичайно за бизнеса му;
- по-големи или необичайни прехвърляния на ценни книжа и заплащането им в брой;
- парични депозити с цел да се направи възможно издаването на банкови чекове, парични преводи или други прехвърлими или незабавно ликвидни парични инструменти;
- регулярно повишаващи се парични депозити – в някои случаи по няколко пъти на ден, възлизащи на значителна обща сума, извършвани от лице, което е упълномощено да оперира със сметката, или от трети лица;
- трети лица присъстват, за да наблюдават как клиентът извършва сделки с пари в брой;
- големи преводи на пари към или от чуждестранни държави, съпроводени с молби за плащане с пари в брой;
- чести движения на средства по сметка, открита от физическо лице, чиято декларирана професия (например чиновник) не оправдава такава активна сметка.

□ При операции по разплащателни сметки:

- нежелание да се даде пълна информация при откриването на сметка или представяне на документи, чиято автентичност поражда съмнение за банковия служител;
- недостатъчна информация за сделката или наличието на явни несъответствия между предоставената информация и наличната документация по сделката;
- трансакции, включващи голям обем входящи или изходящи преводи без логична или очевидна цел, които пристигат от, или са насочени към, или транзитират в проблемни местоназначения (санкционирани страни, не-сътрудничаещи страни, страни – подкрепящи тероризма и др.);
- корпоративни натрупвания – трансфери между банкови сметки на свързани лица или дарения без очевидна цел;
- необясним клиринг или договаряне с чекове на трети лица или техни влогове в чуждестранни банкови сметки;
- нареждания на преводи за чужбина от банки, нечленуващи в SWIFT, при което съответната банка не придружава нареждането с всички документи за основание на превод;

- извършване на плащания с внесени суми в брой на същия или предишния ден от компании, средствата по разплащателната сметка на които обичайно постъпват по безкасов път;
 - тегления на необичайно големи суми в брой от неизползвана (неактивна) до момента сметка или от сметка, по която е получен неочаквано голям превод от страната или чужбина;
 - нареждания на особено големи авансови преводи за чужбина от клиенти по договори за покупко-продажба на стоки, с включена клауза „скрито”, облагодетелстваща продавача в случай на последващо неизпълнение от страна на купувача;
 - внасяне на суми по една и съща сметка от голям брой физически или юридически лица без подходящо основание;
 - нареждания от клиенти на преводи в други финансови институции почти непосредствено след направен депозит, когато дейността е несъвместима с основната дейност на клиента;
 - преводите са получени от, или наредени към страни, известни като данъчен рай, зони със строга банкова тайна, високо рискови региони, без разумни причини и без наличие на бизнес отношения;
 - малки по размер входящи преводи, които след натрупване в кратък период по клиентската сметка се нареждат като единична трансакция на голяма стойност към друга страна с данъчни облекчения, банкова тайна, без наличие на бизнес отношения и без наличие на разумни причини;
 - множество малки плащания към фирмена сметка, последвани от голямо еднократно плащане към доставчик, несвързан с дейността на предприятието;
 - съществуване на различни сметки и плащания с пари в брой по всяка от тези сметки, представляващи голяма обща сума;
 - депозити на чекове с големи стойности, джиросани от трети лица със записи на заповед на клиента;
 - получаване на чекове на приносител, теглени в чужбина;
 - осребряване на големи чекове, декларирани като печалби от хазарт;
 - осребряване на голям чек веднага след като е била открита нова сметка (би било разумно да се фотокопира чекът).
- **При сделки, в които участват офшорни банки:**
- преводи от чуждестранни инвеститори за участие в приватизация/инвестиция с последващо връщане на превода в други

банки, различни от първоначалните, в случаите, когато инвестицията не е осъществена;

- *използване на акредитиви и други форми на търговски плащания, при които външнотърговските документи пораждаат съмнение за автентичност или когато такава търговска дейност е несъвместима с основната дейност на клиента;*
- *натрупване на големи суми по сметките на компанията, несъответстващи на оборота ѝ, и последващо прехвърляне по сметки зад граница.*

□ **При обезпечени и необезпечени кредити:**

- *внезапно погасяване на необслужвани дълго време кредити;*
- *искане за отпускане на кредити, обезпечени със залог на движими ценности, когато произходът им е неизвестен или са неприсъщи за финансовото състояние на клиента;*
- *искане за отпускане на кредити, обосновани с перфектен счетоводен отчет на кредитоискателя, отразяващ основни инвестиции и доход от дейности, извършвани в офшорни зони и страни – убежища на банковата тайна;*
- *предоставяне на обезпечения по кредити от трети страни, неизвестни на банката, без видима правдоподобна причина и когато тези страни нямат близка връзка с клиента;*
- *използване на получени кредити не по предназначение;*
- *искане за кредити, обезпечени с гаранции от офшорни банки;*
- *молби за кредит, гарантиран с пари, държани в друга банка, особено когато източникът на средствата е неизвестен или когато тези средства са несъвместими със стандарта на живот на клиента;*
- *молба за отпускане на кредит, съпроводена с предлагане на депозитен сертификат, издаден от чуждестранна банка като гаранция;*
- *преждевременно погасяване на кредита от трети лица след забележително кратък период от време;*
- *физически лица, теглещи поредица от заеми (за постепенно нарастващи суми), които се изплащат преждевременно в брой;*
- *кредитът е обезпечен с ценни книжа, закупени чрез продажба на парични инструменти (чекове и др.), при които трудно може да се установи произходът на средствата за придобиване на инструментите;*

- кредити, обезпечени с парични средства на стойност, еднаква на стойността на стоката, закупена с него;
- погасяване на кредита чрез трансгранични преводи;
- погасяване на кредита чрез продажба на обезпечението.

□ **Опити за избягване докладване и съхранение на информация, определена в ЗМИП:**

- клиентът извършва *чести операции под определения в закона праг за доклад*;
- клиентът *внося суми под определения праг за доклад в различни сметки, след което нарежда сумите в една сметка, откъдето се извършва презграничен трансфер към страни с повишен риск*;
- клиентът *ползва банков сейф*, като преди това е изтеглил голяма сума, или *ползва банков сейф*, преди да извърши банкова операция на стойност под определен праг, над който се изпраща информация до Дирекция „ФР“ на ДАНС.

□ **Други съмнителни дейности и операции:**

- *покупко-продажба на валута в брой*, в големи обеми (над 5 000 евро или равностойността им в лева и в друга чуждестранна валута);
- *чести покупко-продажби на валута в брой*, с малка единична стойност, но чийто *общ размер е необичайно голям* за дейността на клиента;
- *извършване на чести*, за период от 1 месец или многократни, в рамките на един ден *покупко-продажби на валута*, които са *малко под прага на задължителния за идентификация минимум*;
- *честа размяна* на големи количества банкноти или монети с *ниски номинали срещу по-високи номинали* и обратно – на *високи номинали срещу ниски такива*;
- *честа обмяна на стари номинали банкноти и монети* в големи количества *срещу нови номинали банкноти и монети*;
- *клиенти продават парични инструменти с поредни номера* или *върху паричните инструменти има необичайни символи или знаци*;
- *закупуване на големи пакети ценни книжа* от физически или юридически лица, когато *влаганите средства не съответстват на финансовото им състояние* (доколкото последното е известно на банковия служител, извършващ операцията);
- *закупуване и продажба на големи пакети ценни книжа при обстоятелства, изглеждащи необичайни*.

- клиентът често посещава наетия в банката сейф или е наел няколко банкови сейфа;
- необясними валутни сделки по фирмена сметка, при положение че предприятието не се занимава с внос;
- големи постъпления на средства от предприятия, чиито собственици са неизвестни или не могат да бъдат установени;
- клиенти, които имат няколко сметки и внасят пари в брой по всички тях, като сумата по всички сметки е внушителна.

□ **Дейност на компании без физическо присъствие (Shell companies) (фиктивни компании):**

- банката не е в състояние да получи достатъчно информация или липсва информация, така че с достатъчно надеждност да се идентифицират действителните собственици на банковата сметка;
- в информацията, придружаваща плащанията, липсва описание на основанието за плащането, не се посочват конкретни стоки или услуги, а се цитира договор или номер на фактура;
- компании/дружества са регистрирани на един и същ адрес;
- необичайно голям брой крайни получатели получават преводи от един и същ наредител;
- банка – респондент използва кореспондентската си сметка за предоставяне на посреднически или друг вид услуги на финансова институция, която не е добре идентифицирана (“nested accounts” – „спестовни сметки“).

□ **„Банка фантом“**

- „Банка фантом“ е кредитна институция или финансова институция по смисъла на Директива (ЕС) 2015/849 „за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма“, или институция, извършваща дейности, еквивалентни на извършваните от такива институции, учредена в юрисдикция, в която тя няма физическо присъствие, включващо концепция и управление, и е необвързана с регулирана финансова група (финансова група, която е обект на ефективен консолидиран надзор).
- Наличието на местен агент или изпълнителски персонал не отговаря на изискването за физическо присъствие.

Б. Оценка на идентифицираните рискове от ИП/ФТ. Остатъчен риск

Като задължено лице по Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП) банките изготвят собствена оценка на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризъм²³, съобразена с бизнес профила на институцията, нейния размер, дейност, организация на работа, клиентска база и рисков апетит²⁴.

Институциите следва да предприемат комплексен подход към *рисковите фактори*, свързани с ИП/ФТ, за които са установили, че заедно ще определят равнището на риска от ИП/ФТ, свързан с деловите взаимоотношения или случайна сделка.

Като част от тази оценка кредитните институции могат да решат да претеглят факторите по различен начин в зависимост от относителното им значение.

Основната задача на този етап е рисковете да бъдат анализирани и оценени, за да могат да бъдат определени *съществените рискове* и да се вземе решение как да се контролират и какво въздействие трябва да бъде оказано върху тях – каква трябва да бъде *реакцията на риска*.

Както вече пояснихме, необходимо е рисковете да се оценят чрез използване на два показателя – *вероятност и влияние*.

Вероятността характеризира предполагаемата честота за настъпване на неблагоприятното събитие, а *влиянието* показва какви са последиците (въздействието) от настъпване на събитието за постигане целите на организацията и за изпълнението на дейностите ѝ.

За всеки идентифициран риск трябва да се търси отговор на *въпросите*: „Каква е вероятността да настъпи този риск?” и „Ако настъпи, какво ще е влиянието за постигането на целите за предотвратяване прането на пари?”. Рискът се оценява като **нисък**, **нормален** или **висок** в зависимост от комбинацията на двата отговора. Един риск е *значителен*, ако има разумна вероятност за сбъждане и широко потенциално въздействие.

При изготвяне на оценката на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризъм се следват следните етапи:

²³ Когато се посочва „оценка на риска“, следва да се разбира, че се включва рискът от изпиране на пари и финансиране на тероризъм.

²⁴ Оценката на риска се изготвя в съответствие с изискванията на Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП), съобразена с докладите на Европейската комисия (СОМ (2017) 340 от 26.06.2017 г., СОМ (2019) 370 от 24.07.2019 г. и СОМ (2022) 554 от 27.10.2022 г.) – ННОР, Националната оценка на рисковете от изпиране на пари и финансирането на тероризъм за България от 09.01.2020 г. (НОР), Съвместни насоки за банките при изготвяне на оценка на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризъм на БНБ и ДАНС от 10.10.2022 г., Насоките относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ (ЕВА/GL/2021/02), Opinion of the EBA on the risks of money laundering and terrorist financing affecting the EU's financial sector (EBA/Op/2021/04).

- (1). дефиниране на основни рискови фактори за измерване на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризъм.
- (2). извършване на качествена и количествена оценка на риска от изпирането на пари и финансиране на тероризъм.

Добра практика при изготвяне на оценката на риска е да се прилага следният подход:

- ✓ Идентифицирани са релевантните към дейността на банките рискове от ИП/ФТ.
- ✓ Оценено е нивото на всеки от рисковете от ИП/ФТ посредством преценка на вероятността от неговото настъпване и потенциалното му въздействие, като рисковете се оценяват в 5 степени:
 - о нисък (стойност 1) и стратегия за управление – толерира;
 - о нормален/среден (стойност 2) и стратегия за управление – наблюдава;
 - о завишен (стойност 3) и стратегия за управление – управлява;
 - о висок (стойност 4) и стратегия за управление – активно управлява;
 - о неприемлив (краен – стойност 5) и стратегия за управление – избягва.
- ✓ След определяне на нивото на всеки от рисковете от ИП/ФТ е преценено какви мерки за смекчаване на тези рискове може да бъдат предприети.
- ✓ Извършва се оценка на нивото на съответните *остатъчни рискове* от ИП/ФТ след прилагане на мерките. Ако остатъчният риск е завишен и висок, се извършва преценка за приемане на *допълнителни мерки* с оглед по-голямо редуциране на остатъчния риск.

Б.1. Специфични рискови фактори за изпиране на пари и финансиране на тероризма, на които банките са изложени, поради естеството и сложността на тяхната дейност

Основните идентифицирани рискове, свързани с дейността на банката, са обобщени в следните групи:

- *риск от несъответствие* – възможен при нарушаване на законовите изисквания и регулациите, свързани с ИП/ФТ, несъответни вътрешни правила и процедури за контрол;
- *операционен риск* – риск, свързан с неадекватни процеси, системи или човешки грешки. Включва и неуспешното контролиране на пропуските и грешките, което може да се отрази неблагоприятно върху способността на банката да идентифицира клиенти, да

предоставя адекватни продукти и услуги и да поддържа високо ниво на сигурност и качество на данните;

- *риск от неспазване на санкционни режими* – риск, свързан с ефективността на проверките на трансакциите и клиентите/техните контрагенти с официални ограничителни списъци, както и вътрешни ограничителни списъци;
- *рискови фактори, свързани с държавата или географската зона*, в която банката развива дейност или в която е регистриран, установен или пребивава клиентът или неговия действителен собственик, или в която клиентът или неговият действителен собственик извършва стопанската си или професионалната си дейност;
- *рискови фактори, свързани с продукти и услуги*;
- *рискови фактори, свързани с механизмите на доставка*;
- *клиентски рискови фактори, динамика на клиентската база, динамиката по отношение на респонденти от трети държави (последните четири групи рискови фактори вече бяха обсъдени)*.

При неспособност за въвеждане на стабилна и ефективна рамка в областта на превенция изпирането на пари и финансирането на тероризъм, която да управлява гореописаните рискове, банката може да бъде замесена в дейности за ИП/ФТ, което би накърнило репутацията ѝ. Проявление на *репутационен риск* би се отразило негативно не само на способността на банката да обслужва и поддържа съществуващите отношения или да установява нови такива, но може да доведе и до проявление на:

- ❑ *ликвиден риск* – ликвидността може да бъде сериозно повлияна от накърнена репутация, свързана с ИП/ФТ;
- ❑ *риск по отношение на банки – кореспонденти* – кореспондентските банки могат да преустановят отношения с банката.

1. Риск от несъответствие

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчаващи мерки)	Смекчаващи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчаващите мерки)
Наличие на AML рамка за съответствие (правила, процедури, системи)	Съществува документирана AML рамка за съответствие – <i>Правила за контрол и предотвратяване ИП/ФТ, Политика „Опознай своя клиент“, Процедура за определяне структурата на собственост и на действителния собственик, Процедура за идентификация и проверка на идентификационните данни, Процедура за работа с пълномощни, инструкции за работа с БИС</i> (според <i>Правилата на банката</i>)	Нормален	Съответствие на рамката с настоящата оценка на риска и адаптиране на системите към нея; Правилата отразяват оперативните практики и са достъпни на всички служители посредством публикуването им на интранет	Нисък
Наличие на определено длъжностно лице за съответствие – AML Compliance Officer	Определено е длъжностно лице – AML/CFT Compliance Officer и неговата роля и отговорности са определени; изградена е специализирана служба по чл. 106 от ЗМИП – отдел „ПИПФТ“, на който са възложени подходящи функции съгласно изискванията на ЗМИП	Нормален	Ясно определени отговорности в <i>Правилата</i> , длъжностна характеристика; планирани обучения по темата	Нисък
Независим преглед на AML рамката	Извършване на преглед от вътрешен одит и/или от независим одит за проверка и оценка на правилата, процедурите изискванията в областта	Завишен	Извършване на периодичен преглед на AML рамката от вътрешен одит, своевременно отразяване на препоръките от одита	Нормален

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчаващи мерки)	Смекчаващи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчаващите мерки)
Обучение на служителите, вкл. в COVID среда	Налични AML обучения за служители и периодични обучения за новоназначени служители за осведоменост за рисковете и познания за прилагане на правилата за БИП/БФТ	Висок	Разработване и провеждане на дистанционни обучения посредством Skype и въвеждане на система за онлайн обучения и тестове	Завишен
Разпределяне на отговорностите	Вменени персонални задължения за спазване на AML рамката между служителите във финансовите центрове и в ЦУ съобразно длъжността им	Нормален	Регламентирани в <i>Правилата на банката</i>	Нисък
Събиране и съхранение на информация	Изискуемите данни са регламентирани и са описани стъпките за събиране и съхранение за изискуемия период; наличие на инструмент за проследяване за спазването на изискванията	Завишен	Въведен е механизъм maker/checker при регистрация на клиенти и при операции над определени лимити; въвеждане на нов инструмент – чек лист	Нормален
Разкриване на информация	При съмнение за изпиране на пари и/или за наличие на средства с престъпен произход, както и при налични достатъчно критерии за разпознаване на съмнителни операции, сделки или лица да се уведомява своевременно САД-ФР	Завишен	Провеждане на обучения на служителите, обслужващи клиенти; назначен служител в отдел „ПИПФТ“ – главен експерт с профил изготвяне на анализи, становища и УСО; специализиран софтуер за БИП/БФТ	Нормален
Защита на информацията и лицата	Забрана за разкриване на информация на клиент или трети лица	Висок	Наличие на изричен запис в <i>Правилата</i> ; създаден специален, защитен имейл акаунт за комуникация със САД-ФР	Завишен
ОБЩА ОЦЕНКА		Завишен		Нормален

2. Операционен риск

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчаващи мерки)	Смекчаващи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчаващите мерки)
Текучество на служителите	Ниско текучество на ключов персонал, но при персонала, работещ с клиенти, има текучество	Висок	Прилагане на политика за задържане и развитие на персонала	Завишен
Качество и интегритет на данните	Приложени контроли на ниво информационна система, за да се въвеждат точни, верни и актуални данни, част от които обаче зависят от дейности, извършвани от служител	Завишен	Въвеждане на допълнителни системни контроли при регистрация на клиенти и операции – механизъм maker/checker; Становище от ЦУ за определени клиенти	Нормален
Сигурност на данните	Електронните данни са защитени, съществува план за непрекъснатост на дейността и за резервни копия на клиентската база	Нормален	-	Нормален
Проследяване на трансакции	Системите позволяват извършване на автоматизирано проследяване на трансакциите, извършване на проверки в санкционни и вътрешни списъци в реално време, валутните преводи също се проверяват в реално време, за левовите се генерират отчети	Завишен	Например въведено ново интегрирано решение за KYC/SS/AML transactions	Нормален
Легитимност на документи	Съвременните технологии улесняват подправянето на документи и всички сектори срещат трудности при въвеждането на строги механизми за откриване на такива документи	Висок	Текущ преглед на документите от втори различен служител и потвърждение в банковата информационна система, сравнение с образци, използване на лупи и лампи	Завишен

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчаващи мерки)	Смекчаващи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчаващите мерки)
Ефективни вътрешно-контролни механизми	В текущата банкова дейност е ключово да са въведени предварителни, текущи и периодични контролни механизми, ограничаващи вероятността от случването на риск от ИП/ФТ	Завишен	Въведени контроли: - текущ преглед на документите за откриване на сметка от втори различен служител и потвърждение в банковата информационна система – maker/checker; - потвърждение от втори служител на операции над определени прагове в банковата информационна система; - ежедневен преглед на операциите, вкл. за спазване изискванията на ЗМИП; - периодичен преглед и годишна инвентаризация на клиентските досиета и данни за актуалност и изчерпателност	Нормален
ОБЩА ОЦЕНКА		Завишен		Нормален

3. Риск от неспазване на санкционни режими

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчаващи мерки)	Смекчаващи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчаващите мерки)
Санкционни режими	Наличие на системи за спазване на санкционни и ограничителни мерки	Завишен	Извършват се проверки в реално време на клиенти и техните контрагенти; анализ на съвпадения (alerts); регулярен rescreeing на клиентската база	Нормален
Клиентска база	Стабилна като брой клиенти през последните 5 години клиентска база; липса на съвпадения със списъка по чл. 46 от ЗМФТ	Нормален	-	Нормален

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчавачи мерки)	Смекчавачи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчавачите мерки)
Продукти и услуги	Всички преводи на средства в щ. д. са обект на системна и на ръчна проверка от страна на служителите от две звена в ЦУ; използва се услуга на SWIFT – Sanction Screening Service за входящи и изходящи преводи през SWIFT, която прави проверки с ограничителните списъци	Нормален	-	Нормален
Географски съображения	Лимитиран брой преводи към високорискови трети държави	Висок	Изпълняват се само след предварителен преглед и одобрение в ЦУ от два отдела съгласно <i>Инструкция за изпълнение на валутни преводи</i>	Нормален
Регулаторен риск – съвпадения със санкционни списъци	Липса на пълни съвпадения с лица от санкционни списъци на ЕС, ООН, НМТ, OFAC, МФ през последните 5 години; наличие на клиенти – лица от българския списък „Магнитски“	Завишен	Анализ и прекратяване на отношения; периодично проследяване на актуализациите на списъците	Нормален
Инструменти за проверка	Функционалностите на въведените специални системи постоянно се усъвършенстват; официалните списъци се свалят само от официалните сайтове, като могат да се импортират и ръчно от служител от отдел „ПИПФТ“	Завишен	Въвеждане на системна функционалност за импортиране на списъци до края на 202X г.; изискване на документация за функционалностите на въведените специални системи, както и резултати от независими тестове	Нормален
Преценка на положителни погрешни съвпадения	Банката има процедури и персоналът е обучен при преценката на потенциални съвпадения/ съмнения	Нормален	Документиране при изясняване на съвпадение	Нормален
ОБЩА ОЦЕНКА		Завишен		Нормален

Въз основа на оценката на рисковите фактори се създава и прилага помощен инструмент – *матрици за оценка на риска и определяне на индивидуален рисков профил* на физическите и юридическите лица, клиенти на банката, като рисковите профили биват *първоначални* (при встъпване в отношения) и *последващи*, формирани от трансакционното поведение на клиентите:

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчаващи мерки)	Смекчаващи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчаващите мерки)
Рискова категоризация	<p>Рисковата категоризация на клиентите към 31/12/202X г. е, както следва (например):</p> <ul style="list-style-type: none"> - нисък риск – 0.23% - нормален риск – 74.48% - завишен риск – 22.02% - висок риск – 3.27% - неприемлив риск – 0.00% <p>Към 31/12/202X г. 3.27% клиенти са определени с висок риск при определен рисков апетит от 5%</p>	Завишен	<p>Спрямо клиентите във висок риск се прилагат мерки за разширена комплексна проверка и се предприемат допълнителни действия: изискване на документи за изясняване на статута на клиента и/или осъществяваните трансакции, поставяне на клиента под специален мониторинг на трансакциите, прилагане на принципите на двоен контрол, осъществяван от служители на отдел „ПИПФТ“; изготвяне на доклади до САД-ФР, запитвания до банки и/или прекратяване на взаимоотношенията</p>	Нормален
Политически изявени лица и свързани с тях клиенти (PEP) – съгласно ЗМИП	<p>.... бр. или ...% от клиентската база към 31/12/202X г. са PEPs или свързани с тях лица, като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката. ... лица са чуждестранни PEPs, останалите са местни</p>	Висок	<p>Повтарят се мерките от предната рискова категория, както и: одобрение от директор на клон след предварително становище от отдел ПИПФТ; проверка на имуществено състояние</p>	Нормален
Лица от високорискови трети държави, от които:	<p>.... бр. или % от клиентската база към 31/12/202X г., като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката</p>	Висок	<p>Повтарят се мерките от предната рискова категория</p>	Нормален

Категория на риска	Описание	Присъщ риск (риск преди прилагане на смекчаващи мерки)	Смекчаващи мерки (действия за предотвратяване/ намаляване на риска)	Остатъчен риск (риск след смекчаващите мерки)
съгласно FATF	... бр. или ...% от клиентската база към 31/12/202Xг, като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката			
Лица от Русия и Беларус	...бр. или ...% от клиентската база към 31/12/202X г, като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката	Висок	Изискване за гражданство или пребиваване в страна – членка на ЕС/ЕИП; одобрение след предварително становище от отдел ПИПФТ	Нормален
			Разширени мерки за комплексна проверка	
Лица от други високорискови държави по вътрешна оценка на банката	... бр. или ...% от клиентската база към 31/12/202X г., като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката	Висок	Одобрение след предварително становище от отдел ПИПФТ; разширени мерки за комплексна проверка	Нормален
Дружества с действителни собственици от високорискови трети държави съгласно регламенти на ЕС	... бр. или ...% от клиентската база към 31/12/202X г., като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката	Висок	Одобрение от директор на клон след предварително становище от отдел ПИПФТ; разширени мерки за комплексна проверка; сценарии в специализирания софтуер	Нормален
Лица от юрисдикции с преференциален данъчен режим	... бр. или ...% от клиентската база към 31/12/202X г, като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката	Висок	Предварително становище от отдел ПИПФТ; разширени мерки за комплексна проверка; сценарии в специализирания софтуер	Нормален
Чуждестранни юридически лица с нестопанска цел	... бр. или ...% към 31/12/202X г., като операциите представляват ...% от кредитния оборот на банката	Висок	Предварително становище от отдел ПИПФТ; разширени мерки за комплексна проверка; лимитиран апетит с оглед риск от финансиране на тероризъм	Нормален

Лица със запитвания от институции и уведомления по ЗМИП и ЗМФТ	...бр. или ...% от клиентската база към 31/12/202X г, като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката	Висок	Разширени мерки за комплексна проверка; периодичен централизиран преглед	Нормален
Принадлежност към ограничителни списъци	Към 31/12/202X г. няма такива клиенти	Неприемлив	Стратегия за избягване на риска: забрана за встъпване в отношения и прекратяване на съществуващи такива	Нисък
Принадлежност към списъците по чл. 46 от ЗМФТ/ клиенти с блокирани активи	Към 31/12/202X г. няма такива клиенти	Неприемлив	Стратегия за избягване на риска: забрана за встъпване в отношения и прекратяване на съществуващи такива	Нисък
Клиенти със завишен трансакционен риск – проявява се в процеса на поддържане на взаимоотношения	...бр. клиенти или ...% от клиентската база към 31/12/202X г. са извършвали трансакция към високорискова държава за последните 6 месеца, като техните операции представляват ...% от кредитния оборот на банката	Висок	Текущо наблюдение върху установените делови взаимоотношения и доколко те съответстват на рисковия профил на клиента и на събраната за него и за неговата дейност информация	Остава висок по силата на политика на банката за период от 6 месеца, ако не извършва друга такава трансакция
ОБЩА ОЦЕНКА		Висок		Нормален

Б.2. Стратегия за превенция ИП/ФТ. Рисков апетит

Консервативната политика в контекста на превенция ИП/ФТ изисква от банките в България да извършват разширен анализ и преценка за целесъобразност по отношение откриване на платежни сметки и извършване на операции на нерезиденти – юридически лица, в т.ч. и на български дружества с чуждестранни собственици и особено на сметки на чуждестранни юридически лица с регистрация извън Европейския съюз, Европейското икономическо пространство и САЩ и в частност такива, регистрирани в юрисдикции с преференциален данъчен режим.

Всяка банка се стреми да изгражда коректни отношения с клиентите си, основани на взаимно доверие и спазване на изискванията за прозрачност, свободна и открита комуникация и отчетност. Основни принципи при изграждането на тези взаимоотношения са доброто познаване на бизнес партньорите и клиентите, както и стриктното спазване на нормативните изисквания, включително регулациите за превенция на

изпирането на пари и финансирането на тероризъм и тези, в областта на данъчното облагане.

За да спазва тези принципи, в стратегията си в областта на превенция ИП/ФТ банката може да идентифицира следните основни области:

- ✓ превенция;
- ✓ детекция;
- ✓ вътрешна организация;
- ✓ отношения с клиентите,

като ги конкретизира в цели, които следва да бъдат постигнати:

□ *Превенция:*

- цел 1 – приемане и периодичен, ежегоден преглед на вътрешнонормативни правила и процедури за съответствие със законодателството и международните стандарти в областта на превенция ИП/ФТ;
- цел 2 – идентификация, детайлно опознаване и адекватна оценка на риска и прилагане на подходящи контроли по отношение на клиенти и дейности, потенциално свързани с пране на пари и финансиране на тероризъм;
- цел 3 – адекватни превантивни мерки с цел строга имплементация на международните санкции за превенция финансирането на тероризъм;
- цел 4 – актуализиране на оценката на секторния риск, ако е необходимо, въз основа на събиране на информация за потенциални и/или развиващи се рискове.

□ *Детекция:*

- цел 1 – разпознаване и навременно докладване на съмнителни операции/сделки/клиенти;
- цел 2 – постоянно развитие на критериите и системите за детекция на съмнителни операции/сделки/клиенти на база опит и типологии от компетентни органи;
- цел 3 – постоянно обучение на служителите за разпознаване на съмнителни операции, сделки, източници и клиенти и предприемане на необходимите действия при възникване на случаи на съмнение за ИП/ФТ.

□ *Вътрешна организация:*

- цел 1 – служител, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, с подходящите пригодност, умения и

експертен опит и добре функциониращо специализирано звено за БИП/БФТ, което да го подпомага (например отдел „ПИПФТ“);

- цел 2 – подходящо наблюдение на високорискови клиенти – PERs, юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), клиенти от юрисдикции с преференциален данъчен режим, чуждестранни физически лица от високорискови трети държави, юридически лица с действителни собственици чуждестранни лица от трети държави и други съгласно съвкупната им оценка на риска;
- цел 3 – навременно идентифициране на промени в законодателството и в международните стандарти в областта на превенция ИП/ФТ и съвременното им имплементиране във вътрешнонормативните актове;
- цел 4 – разкриване на информация при стриктно спазване на законовите изисквания и въведени технически мерки за превенция на неправомерно разкриване;
- цел 5 – подходящо съхранение информацията за клиенти, сделки и операции.

□ *Отношения с клиенти:*

- цел 1 – предлагане на продукти и услуги при ясни условия и след положително становище на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ;
- цел 2 – участие в национални и международни образователни кампании за повишаване на финансовата култура на клиентите и по-специално в областта на превенция изпирането на пари и финансирането на тероризъм;
- цел 3 – оптимизиране и автоматизация на процесите по регистрация и обслужване на клиенти.

За реализация на стратегията на банката за ефективно противодействие на ИП/ФТ и на базата на оценката на риска можем да предложим приемане на *консервативен рисков апетит*:

- Приоритет са дружества с ясна корпоративна структура и собственост.
- Банката не открива и не поддържа анонимни сметки или сметки на фиктивно име, както и не открива и не поддържа анонимни депозитни сертификати или депозитни сертификати на фиктивно име.
- Банката не поддържа анонимни банкови книжа и банкови сейфове.
- Не се приемат за клиенти и не се поддържат отношения с лица, извършващи една от следните дейности:

- дейност, свързана с виртуални валути и активи – доставчици или клиенти, ползвачи виртуални активи;
 - дейност, свързана с бинарни опции на непрофесионални клиенти и други финансови инструменти, без лиценз за дейността от КФН или друг компетентен орган от ЕС;
 - дейност, свързана с наркотици;
 - производство и търговия с оръжия и боеприпаси;
 - производство на атомна енергия.
- Прекратяват се взаимоотношения с клиенти, които имат за контрагенти лица, занимаващи се с дейностите по т. 2 (анонимни сметки...), които индиректно по линия на това взаимоотношение може да се осъществяват през банката.
 - Не се приемат за клиенти ЮЛ от високорискови трети държави съгласно актуалните делегирани регламенти на ЕС (2016/1675 и 2020/855)²⁵.
 - Не се приемат за клиенти чуждестранни ЮЛ с акции на приносител.
 - Не се приемат за клиенти чуждестранни ФЛ с цел предоставяне на гражданство срещу инвестиции, както и не се разработват и предлагат инвестиционни продукти за гражданство.
 - По изключение се участва в схеми за колективно финансиране/ Crowdfunding.
 - Банката не встъпва в кореспондентски отношения с банки фантоми, както и с институции извън страната, които позволяват техните сметки да бъдат използвани от банки фантоми.
 - Банката не участва в partnerships between CIs and FinTech companies offering digital payments through banking channels; Stored Value Instruments, Cross Border Bulk Cash Delivery, Domestic Bulk Cash Delivery, Low Price Securities, Hold Mail, Cross Border Remittances, Sponsoring Private ATMs.²⁶

²⁵ Делегиран регламент (ЕС) **2016/1675** на Комисията от 14 юли 2016 г. за допълване на Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета чрез идентифициране на високорискови трети държави със стратегически слабости: Афганистан, Босна и Херцеговина, Вануату, Гвиана, Ирак, Йемен, НДР Лаос, Сирия, Уганда, Иран и КНДР следва да бъдат разглеждани като юрисдикции на трети държави, в чиято национална уредба за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма са налице стратегически слабости, които представляват съществена заплаха за финансовата система на Съюза.

Делегиран регламент (ЕС) **2020/855** на Комисията от 7 май 2020 г. за изменение на Делегиран регламент (ЕС) 2016/1675 за допълване на Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета чрез **добавяне** на Бахамските острови, Барбадос, Ботсуана, Камбоджа, Гана, Ямайка, Мавриций, Монголия, Мианмар/Бирма, Никарагуа, Панама и Зимбабве в таблицата под точка I от приложението и **заличаване от тази таблица на Босна и Херцеговина, Етиопия, Гвиана, Лаоската народнодемократична република, Шри Ланка и Тунис**.

²⁶ Партньорства между CI и FinTech компании, предлагащи дигитални плащания чрез банкови канали; инструменти със съхранена/запометена стойност, трансгранична групова доставка на пари

- Не се предлагат финансови продукти, запазващи анонимност като:
 - електронни пари;
 - виртуални валути;
 - клиенти – нерегулирани платформи за колективно финансиране.
- Банката спазва ограничителните мерки, наложени от ООН, ЕС, приложимата национална рамка на Република България, както и OFAC санкциите на САЩ, и не извършва операции и не предоставя финансиране или икономически ресурси на лица, образувания или правителствени организации, които фигурират в ограничителни списъци, както и не подкрепя какъвто и да е вид сделки с тях.
- Своевременно се идентифицират нововъзникващи рискове.

2. Контрол по спазване на нормативните изисквания в банките

Правилата за нормативно съответствие в банките се основават на рисково-базиран подход, модел, който включва идентифициране и оценка на риска, свързан с нормативното съответствие, както и предприемане на пропорционални на тях мерки за неговото редуциране.

Ефективният модел за рисково-базиран надзор (РБН), свързан с борбата с изпиране на пари (БИП) и борбата с финансиране на тероризма (БФТ), изисква компетентните органи да прилагат *следните четири етапа като част от този модел*:

Етап 1 – Идентифициране на рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ;

Етап 2 – Оценка на риска;

Етап 3 – Надзор във връзка с БИП/БФТ; и

Етап 4 – Наблюдение и преглед на модела на РБН.

Съгласно Наредба № 10 на БНБ²⁷ всички банки в България трябва да изградят като част от своята структура служба за нормативно съответствие, която да осигури адекватно идентифициране, измерване и управление на риска, свързан с нормативното съответствие. Изисква се службите за нормативно съответствие в банките да бъдат независими от бизнес линиите и структурните звена, попадащи в обхвата на дейностите, които тя наблюдава и контролира.

Кредитните институции следва да развият и поддържат култура, която насърчава положително отношение към контрола на риска и нормативното съответствие в рамките на институцията, както и надеждна и всеобхватна

в брой, местна масова доставка на пари в брой, ценни книжа на ниска цена, задържане на поща, трансгранични парични преводи, спонсориране на частни банкомати.

²⁷ Наредба № 10 на БНБ от 24 април 2019 г. за организацията, управлението и вътрешния контрол в банките, вж. чл. 15.

рамка за вътрешен контрол²⁸. Рамката за вътрешен контрол в банката следва да бъде приспособена на индивидуална основа към специфичните особености на нейната дейност, нейната сложност и свързаните рискове. В тази връзка в институциите следва да е организиран обмен на информация по начин, който гарантира, че всеки ръководен орган²⁹, бизнес линия и вътрешно звено, включително всяка функция за вътрешен контрол, е в състояние да изпълнява своите задължения. Това означава, например необходим обмен на подходяща информация между бизнес линиите, функцията за нормативно съответствие и функцията за нормативно съответствие с изискванията, свързани с БИП/БФТ, когато тя е отделна функция за контрол, вкл. на ниво група, и между ръководителите на функциите за вътрешен контрол на ниво група и ръководния орган на институцията³⁰.

Базелският комитет по банков надзор дефинира нормативния риск като риск, свързан със законови и регулаторни санкции, съществени финансови загуби или загуба от влошена репутация в резултат на неспазване на законите, наредбите, вътрешните правила и стандарти, кодекса за бизнес поведение, приложим към банковата дейност (заедно наричано спазване на закони, правила и стандарти)³¹. Счита се, че всяка кредитна институция, която съзнателно участва в трансакции на клиенти с цел да бъдат заобиколени регулаторни или финансово-отчетни изисквания, данъчни задължения или спомага за нелегитимно управление, може да бъде изложена на значителен риск от неспазване на нормативните изисквания. В тази връзка е изключително важно функцията „спазване на нормативните изисквания“ да бъде независима.

Възприето е изискването за независимост да се разглежда в контекста на четири свързани елемента³² – **правна регламентация, наличие на служител за спазване на нормативните изисквания в банката (или ръководител на звено за спазване на нормативните изисквания), конфликт на интереси и достъп до информация и до служителите**. Функцията за спазване на нормативните изисквания следва да бъде по подходящ начин имплементирана във вътрешните документи на банката – с подходящ статут, власт и независимост. Включването на функцията във вътрешните политики на банката може да бъде изпълнено чрез изготвяне на нормативни документи, в които да бъдат указани следните елементи:

²⁸ Насоки относно вътрешното управление съгласно Директива 2013/36/ЕС (ЕБА/GL/2021/05), пар. 142.

²⁹ Ръководният орган е орган или органи на кредитната институция, назначени в съответствие с националното законодателство, които разполагат с правомощия да определят стратегията, целите и цялостната насока на кредитната институция и които упражняват контрол и наблюдение над вземането на решения на управленско ниво, и включват лицата, които осъществяват действителното управление на дейността на институцията.

³⁰ Насоки относно вътрешното управление, пар. 143.

³¹ Базелски комитет по банков надзор, Указания за контрола по спазване на нормативните изисквания в банките, 2005 г.

³² Пак там.

ролята и отговорностите, както и мерките за осигуряване на независимостта на функцията; взаимодействието с другите рискове и тяхното управление в банката и с вътрешната контролна функция; описание на отговорностите в рамките на конкретното управление/звено; правата за достъп до информация, необходима за изпълнение на отговорностите и съответните задължения на служителите в банката; правата за извършване на проверки при установяване на нарушения на политиката за съответствие и за назначаване на външни експерти при необходимост; правата за свободно докладване на несъответствията на висшия мениджмънт, както и задължението за отчитане пред висшия мениджмънт, и правото на директен достъп до Съвета на директорите или на комитета към него.

В кредитните институции следва да бъде определен член на изпълнителския състав или на състава на висшия мениджмънт, който да носи цялата отговорност за координацията при идентифицирането и управлението на риска от несъответствие в банката и да контролира дейността на другите служители на звеното за спазване на нормативните изисквания. В зависимост от начина на уреждане на функцията по спазване на нормативните изисквания се организират и процесът за отчитане и взаимодействие между служителите, изпълняващи отговорностите по спазване на нормативните изисквания, и ръководителят на звеното. В случай че тези служители изпълняват оперативна дейност в централното управление, в клоновете или в дъщерни дружества, могат да се отчитат на ръководителя в централно управление или към местния мениджмънт. Също така служителите следва да докладват и на ръководителя на звеното за спазване на нормативните изисквания във връзка със задълженията им за съответствие. От друга страна, когато служителите, изпълняващи тази функция, са назначени в структурата на независимо поддържащо звено (напр. правна служба, финансов контрол, управление на риска), е възможно да отсъства отделна линия на отчитане от тях към ръководителя на звеното за спазване на нормативните изисквания. Ръководителят на звеното не може да бъде член на висшия орган на управление. Когато изпълнява такава функция, ръководителят на звеното не следва да е ангажиран с пряка оперативна дейност в институцията. За гарантиране на независимостта на ръководителя на звеното за спазване на нормативните изисквания и служителите, които имат задължения във връзка със съответствията, с оглед избягване на ситуации, които могат да създадат реален или потенциален конфликт на интереси между техните отговорности и задълженията за спазване на нормативните изисквания, Базелският комитет по банков надзор препоръчва служителите, изпълняващи функцията за съответствие, да имат само тези отговорности. Освен това се счита, че независимостта на служителите на звеното за съответствие с нормативните изисквания може да бъде застрашена, когато тяхното възнаграждение е свързано с финансовите показатели от дейността, спрямо която те упражняват своите отговорности.

По отношение на осигуряването на достъп до информация и до служителите функцията по спазване на нормативните изисквания следва да може свободно да обсъжда различни въпроси с всеки служител на банката, както и да разполага с достъп до всякакви регистри и информация, необходими за упражняване на техните отговорности. При установени пропуски или възможни нарушения при извършването на проверки служителите на звеното за съответствие следва да имат свободата да докладват на висшия мениджмънт без страх от неодобрение или прилагане на натиск от страна на мениджмънта или от други служители на банката.

През м. септември 2022 г. Европейският банков орган (ЕБО) публикува Насоки³³ относно политиките и процедурите, свързани с управление на нормативното съответствие, и ролята и отговорностите на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, които кредитните институции следва да прилагат от 01 декември 2022 г.³⁴ В Насоките подробно са описани ролята, задачите и отговорностите на служителя, отговорен за нормативното съответствието във връзка с БИП/БФТ, както и на ръководния орган и висшия ръководител, отговорни за нормативното съответствието във връзка с БИП/БФТ. С прилагане на Насоките кредитните или финансови институции се задължават да установят прозрачен и документиран процес на вземане на решения с ясно разпределение на отговорностите и правомощията в рамката за вътрешен контрол на организацията, за да се гарантира независимост на функцията за нормативно съответствие във връзка с БИП/БФТ.

2.1. Задачи и роля на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ

Служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, следва да бъде назначен на управленско ниво и да притежава достатъчни правомощия да предлага по собствена инициатива всички необходими или подходящи мерки за гарантиране на нормативно съответствие и ефективност на вътрешните мерки за БИП/БФТ на вниманието на ръководния орган в неговата контролна и управленска функция³⁵. Важно условие за спазване на **принципа на трите линии на защита** е служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, да е независим от бизнес линиите или звената, които

³³ Насоки относно политиките и процедурите, свързани с управление на нормативното съответствие, и ролята и отговорностите на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, съгласно член 8 и глава VI от Директива (ЕС) 2015/849 (EBA/GL/2022/05).

³⁴ На 28.10.2022 г. Управителният съвет на БНБ приема решение за прилагане от 1 декември 2022 г. на „Насоки относно политиките и процедурите, свързани с управление на нормативното съответствие, и ролята и отговорностите на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, съгласно член 8 и глава VI от Директива (ЕС) 2015/849“ (EBA/GL/2022/05, от 14 юни 2022 г.).

³⁵ Контролната функция на ръководния орган включва упражняване на контрол и наблюдение над вземането на решения на управленско ниво, докато управленската функция е свързана с ежедневното управление на кредитната или финансовата институция.

контролира, като не следва да е подчинен на лице, което има отговорност да ръководи която и да е от тези бизнес линии или звена. Освен това в кредитната институция следва да са налице вътрешни процедури, които да гарантират, че служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, разполага с неограничен и пряк достъп до цялата информация, необходима за изпълнение на функцията му. В случай на значителен инцидент той следва да може да докладва и да разполага с пряк достъп до ръководния орган в контролната му функция или до висшето ръководство.

При определяне на пригодността на служителя, който ще изпълнява функцията по нормативно съответствие в банката, следва да се извърши проверка дали служителят притежава:

- ✓ репутация, честност и почтеност, необходими за изпълнението на тази функция;
- ✓ подходящи умения и експертен опит за БИП/БФТ, включително познаване на приложимата правна и регулаторна рамка в областта на БИП/БФТ и прилагането на политиките, механизмите за контрол и процедурите за БИП/БФТ в банката;
- ✓ достатъчно знания и разбиране за рисковете от ИП/ФТ, свързани с бизнес модела на кредитната институция, за да изпълнява ефективно функцията си;
- ✓ съответен опит във връзка с идентифицирането, оценката и управлението на рисковете от ИП/ФТ; и
- ✓ достатъчно време и старшинство, за да изпълнява функциите си ефективно, независимо и автономно.

В тази връзка следва да се прилагат изискванията на **Насоките на ЕБО за оценка на пригодността на членовете на ръководния орган и лицата, заемащи ключови позиции**³⁶. Насоките определят обхвата на **лицата, заемащи ключови позиции**, като лица, които имат значително влияние върху ръководството на институцията, но които не са членове на ръководния орган и са различни от главния изпълнителен директор. Включват се ръководителите на функциите за вътрешен контрол и главния финансов директор, когато не са членове на ръководния орган, и други лица, заемащи ключови позиции, когато такива бъдат установени от относимите институции на базата на рисковобазирания подход. От своя страна ръководителите на функциите за вътрешен контрол са лицата на най-високо равнище в йерархията, които отговарят за ефективното управление на ежедневното изпълнение на независимите функции по управление на риска, нормативно съответствие и вътрешен одит. Следователно функцията по нормативно съответствие е ключова позиция в

³⁶ Насоки за оценка на пригодността на членовете на ръководния орган и лицата, заемащи ключови позиции (EBA/GL/2021/06), които се прилагат от 31.12.2021 г.

кредитните институции, като при назначаване на съответния служител следва да се прилагат изискванията на **Наредба № 20 на БНБ за изискванията към членовете на управителния и контролния орган на кредитна институция, както и за оценка на тяхната пригодност и на лицата, заемащи ключови позиции**³⁷. При оценката на пригодността, уменията и експертния опит кредитните институции следва да гарантират, че функцията, отговорна за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, работи на текуща основа като част от цялостното управление на непрекъсваемостта на дейността. В тази връзка при отсъствие на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, следва да се създаде възможност за обезпечаване на неговата функция чрез заместник с подходящите умения и експертен опит, който да поеме неговите функции.

Съгласно Насоките на ЕБО ролята и отговорностите на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, следва да са ясно определени и документирани и се свеждат до:

- **разработване на рамка за оценка на риска;**

За идентифицирането и оценка на риска служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, следва да разработи и поддържа рамка за оценка на риска от изпиране на пари или финансиране на тероризма (ИП/ФТ) за оценка на рисковете за цялата дейност (поради естеството и сложността на стопанската дейност) и за индивидуални оценки на рисковете от ИП/ФТ (в резултат на встъпването в делови взаимоотношения или сключването на случайна сделка) в съответствие с насоките на ЕБО относно рисковите фактори³⁸. При оценка на риска за цялата дейност кредитните институции вземат предвид както бизнес профила си, така и факторите и рисковете, специфични за дейността им. За тази цел банките следва да възприемат цялостен поглед върху рисковете от ИП/ФТ, на които са изложени, като определят и оценяват риска от ИП/ФТ, свързан с продуктите и услугите, които предлагат, юрисдикциите, в които извършват дейност, клиентите, които привличат, и сделки и канали за сделки и доставка, които използват, за да обслужват своите клиенти. При определяне на индивидуалните оценки на риска кредитните институции следва да установят на какви рискове от ИП/ФТ те са или биха били изложени в резултат на встъпване в делови взаимоотношения или поддържането им, или извършването на случайна сделка (вж. т. 1 от настоящата студия).

³⁷ Наредба № 20 на БНБ от 24 април 2019 г. за изискванията към членовете на управителния и контролния орган на кредитна институция, както и за оценка на тяхната пригодност и на лицата, заемащи ключови позиции, изм. и доп., ДВ, бр. 66 от 2022 г.

³⁸ Насоки, съгласно член 17 и член 18, параграф 4 от Директива (ЕС) 2015/849, относно комплексната проверка на клиента и факторите, които кредитните и финансовите институции следва да вземат предвид при оценката на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма, свързан с индивидуални делови взаимоотношения и случайни сделки („Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“ (EBA/GL/2021/02), които са в сила от 1 март 2021 г.

За резултатите от оценката на рисковете от ИП/ФТ служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, задължително докладва на ръководния орган, като му предлага съответните мерки, които следва да се предприемат за ограничаване на тези рискове.

- **разработване на политики и процедури, които да са актуални, да се прилагат ефективно и да са съразмерни на рисковете от ИП/ФТ, установени от кредитната институция;**

Политиките, механизмите за контрол и процедурите следва да включват най-малко следното:

- ✓ методиката за оценка на рисковете от ИП/ФТ за цялата дейност и индивидуални оценки на рисковете от ИП/ФТ;
- ✓ комплексна проверка на клиента и процес за приемане на клиенти;
- ✓ вътрешно докладване (анализ на необичайни сделки) и подаване на доклади за съмнителни сделки към Звеното за финансово разузнаване (ЗФР);
- ✓ поддържане на записи; и
- ✓ разпоредби за наблюдение на нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ.

- **предоставяне на становище при приемането на нови високорискови клиенти или при поддържане на бизнес отношения с високорискови клиенти в съответствие с основаните на риска вътрешни политики за БИП/БФТ на кредитната или финансовата институция;**

Обичайно във вътрешните правила за БИП/БФТ на банките е разписан процесът на установяване на делови взаимоотношения с високорискови клиенти, при който встъпването в или продължаване на делови взаимоотношения с такива клиенти се допуска само с одобрение от служител на висша ръководна длъжност. Допълнително може да се изисква становище от служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, преди да се вземе окончателно решение от висшето ръководство да се приемат нови високорискови клиенти или да се поддържат бизнес отношения с високорискови клиенти.

- **наблюдение на нормативното съответствие;**

Служителят, отговорен за нормативното съответствие, следва да следи дали мерките, политиките, механизмите за контрол и процедурите, прилагани от институцията, са в съответствие с нейните задължения за БИП/БФТ, както и за ефективното прилагане на механизмите за контрол във връзка с БИП/БФТ, прилагани в бизнес линиите и вътрешните звена (първа линия на защита). Също така при необходимост от коригиращи

мерки за преодоляване на установените слабости в рамката за БИП/БФТ на кредитната институция служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, следва да адресира съответните препоръки до ръководния орган.

- **докладване пред ръководния орган;**

Служителят, отговорен за нормативното съответствие, комуникира с ръководния орган в банката всички мерки, които трябва да бъдат предприети, за да се гарантира спазването на приложимите закони, правила, разпоредби и стандарти, и предоставя оценката си относно възможното въздействие на промените в правната или регулаторната среда върху дейностите и рамката за нормативно съответствие на кредитната институция. За тази цел се изготвят периодични отчети за дейността във връзка с БИП/БФТ, които включват: оценката на рисковете от ИП/ФТ; човешките и техническите ресурси, разпределени на функцията, отговорна за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, и политиките и процедурите за БИП/БФТ на кредитната институция.

- **докладване на съмнителни сделки;**

Съгласно чл. 72 от ЗМИП³⁹ при съмнение⁴⁰ и/или узнаване за изпиране на пари и/или за наличие на средства с престъпен произход кредитните институции са длъжни да уведомят незабавно дирекция „Финансово разузнаване“ на Държавна агенция „Национална сигурност“ (ФР на ДАНС) преди извършването на операцията или сделката, като забавят нейното осъществяване в рамките на допустимия срок съгласно нормативните актове, уреждащи съответния вид дейност. Когато служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, предава информация на дирекция ФР на ДАНС, следва да:

- ✓ разбира функционирането и организацията на системата за наблюдение на сделките, включително сценариите, обхванати в съответствие с рисковете от ИП/ФТ, пред които е изправена кредитната институция, както и вътрешните процедури за справяне със сигнали за тревога;
- ✓ получава сигнали от служителите, представителите или дистрибуторите на кредитната институция или сигнали, генерирани по друг начин от системите на банката, за узнаване или подозрение за ИП/ФТ или че дадено лице може да е било, да е или да може да бъде свързано с ИП/ФТ, както и да гарантира, че тези сигнали се разглеждат своевременно, за да се определи дали е налице знание или

³⁹ Закон за мерките срещу изпирането на пари, обн., ДВ, бр. 27 от 27 март 2018 г., изм., ДВ, бр. 32 от 26 април 2022 г.

⁴⁰ Във вътрешните правила във връзка с БИП/БФТ банките разработват критерии за разпознаване на съмнителни операции и сделки. Те се прилагат при установяване на делови взаимоотношения, по време на тези взаимоотношения и при провеждане на периодичен или извънреден преглед на клиентите на банката.

подозрение, че дадени средства представляват постъпления от престъпна дейност, включително ИП/ФТ, или дали дадено лице може да е било, да е или да може да бъде свързано с ИП/ФТ;

- ✓ определи, документира и приложи процес за подреждане по приоритет за получаваните вътрешни сигнали, така че вътрешните сигнали относно особено високорискови ситуации да се разглеждат с необходимата неотложност;
- ✓ съхранява всички извършени оценки, както и евентуални отзиви, получени впоследствие от ДАНС, с цел подобряване на откриването на бъдещи съмнителни сделки;
- ✓ гарантира, че узнаването или подозрението за ИП/ФТ или за връзка на лице с ИП/ФТ се съобщават своевременно на ДАНС, като със сигнала се подават фактите, събитията или информацията и документацията, необходими за обосноваване на подозренията или случаите на разумни основания за подозрения за ИП/ФТ и други.

Банките прилагат поверителна процедура за подаване на сигнали, като самоличността на лицата, участващи в изготвянето и изпращането на сигнала, е защитена от политика за поверителност.

• **обучение и осведоменост;**

Тази отговорност е свързана с необходимостта от непрекъснатото обучение на персонала на банката и информирането му за рисковете от ИП/ФТ, на които е изложена институцията, включително методите, тенденциите и типологиите на ИП/ФТ, както и за прилагания от кредитната институция рисков базирани подход с цел ограничаване на тези рискове. Тази информация може да е под най-различни форми, например циркулярни писма, интранет, срещи и други. В тази връзка служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, следва да упражнява непрекъснат контрол върху изготвянето и прилагането на текущата програма за обучение и да гарантира, че вътрешните процедури за докладване, приети от кредитната институция, са сведени до вниманието на всички членове на персонала.

2.2. Равнища на правомощия и функции за вътрешен контрол

Функциите за вътрешен контрол в банките включват функция за управление на риска, функция за нормативно съответствие и функция за вътрешен одит⁴¹. Функцията за управление на риска и функцията за нормативно съответствие подлежат на преглед от страна на функцията за вътрешен одит. В рамките на отговорностите на функциите за контрол в банките се включва и гарантирането на нормативното съответствие с

⁴¹ Насоки относно вътрешното управление, пар. 170.

изискванията за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма. С оглед ясното разпределение на отговорностите и правомощията в рамката за вътрешен контрол в банките както функцията за нормативно съответствие, така и независимата функция, отговорна за нормативното съответствието във връзка с БИП/БФТ, следва да се намират на **втора линия на защита**.

В съответствие с изискванията на чл. 106, ал. 1 от ЗМИП банките следва да имат създадени специализирани служби, които подготвят, предлагат за утвърждаване и изпълняват програми за обучение на служителите по прилагането на ЗМИП, актовете по прилагането му и вътрешните правила по чл. 101 от ЗМИП, както и организират, управляват и контролират дейностите по:

- ✓ събиране, обработване, съхраняване и разкриване на информация за конкретните операции или сделки;
- ✓ събиране на доказателства относно собствеността на имуществото, подлежащо на трансфер;
- ✓ изискване на сведения за произхода на паричните средства или ценности – предмет на операциите или сделките, както и за източника на имущественото състояние, в предвидените от ЗМИП случаи;
- ✓ събиране на информация за клиентите и поддържане на точна и подробна документация за операциите им с парични средства или ценности;
- ✓ предоставяне на събраната информация на дирекция „Финансово разузнаване“ на ДАНС при условията и по реда на чл. 72 от ЗМИП.

ЗМИП⁴² изисква специализираните служби в банките да се ръководят от служител, заемащ висша ръководна длъжност, който следва да отговаря за осъществяването на вътрешния контрол по изпълнението на задълженията по ЗМИП и правилника за прилагането му. Обичайно в банките се обособява отделно самостоятелно звено, което поема функциите по нормативно съответствие (напр. отделна дирекция „Нормативно съответствие“), като към него да бъде отделена структура, ангажирана с дейността по БИП/БФТ. В този случай функциите на ръководител на специализираната служба по ЗМИП се изпълняват от началника на отдела по БИП/БФТ. Възможно е специализираната служба в банката да бъде звено/отдела по нормативно съответствие, като неговият началник да изпълнява функциите по чл. 106, ал. 2 от ЗМИП.

С оглед различните равнища на правомощия в банките и за спазване на принципа на трите линии на защита одитната функция не следва да се комбинира с функцията, отговорна за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ. **Функцията за вътрешен одит (ФВО)** следва да бъде

⁴² Съгласно чл. 106, ал. 2 от ЗМИП.

независима и да разполага с достатъчни правомощия, статут и ресурси. Възможно е функцията за управление на риска и функцията за нормативно съответствие да бъдат обединени. ФВО не трябва да се обединява с друга функция за вътрешен контрол. Тя трябва да бъде независима от одитираните дейности, поради което не трябва да се обединява с други функции в банката. Прилагайки рисковобазирани подход, ФВО следва да извършва независим преглед и да удостоверява по обективен начин, че всички дейности и звена в банката, включително дейности, възложени на външни изпълнители, са в съответствие с политиките и процедурите, и регулаторните изисквания⁴³.

Функцията за управление на риска обхваща всички дейности в кредитната институция и следва да има достъп до всички бизнес линии и други вътрешни звена, които имат потенциал да генерират риск, както и до съответните дъщерни предприятия и клонове⁴⁴. Тази функция също следва да бъде независима от бизнес линиите и звената, чиито рискове контролира, но и да може ефективно да взаимодейства с тях. Служителят, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, следва да си сътрудничи с функцията по риска за целите на определяне на методики за БИП/БФТ, които са съгласувани със стратегията за управление на рисковете на кредитната институция.

В случай че банката е предприятие майка на група, тя следва да гарантира, че всеки ръководен орган, бизнес линия и вътрешно звено, включително всяка функция за вътрешен контрол, разполага с необходимата информация, за да може да изпълнява задълженията си. В тази връзка следва да се осигури обмен на подходяща информация между бизнес линиите, функцията, отговорна за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, и функцията за нормативно съответствие, когато това са отделни функции, на ниво група и между ръководителите на функциите за вътрешен контрол на ниво група и ръководния орган на банката.

Вместо заключение

През м. юли 2021 г. ЕК публикува проект на **нов АМЛ пакет**, съдържащ четири законодателни предложения за мерките срещу изпиране на пари:

- **проект на Регламент и Директива** за превенция за използването на финансовата система за целите на изпиране на пари и финансиране на тероризма;
- **нов Регламент** за установяване на **Орган за мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма (AMLA)**, с който се предлага създаването на *Орган на ниво ЕС*, който да има директни

⁴³ Пак там, пар. 217.

⁴⁴ Пак там, пар. 182.

правомощия в областта на мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма;

- предложение за **Регламент за информацията**, придружаваща трансфера на средства и някои *крипто активи*.

За пръв път съществена част от правилата на ЕС в сферата на мерките срещу изпиране на пари ще бъдат регулирани от *пряко приложим регламент*, сред чиито пряко приложими разпоредби са тези относно *задължените лица, комплексната проверка на клиента и относно действителните собственици*.

Органът за мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма (AMLA) ще отговаря за най-големите и най-рискови задължени лица, с голямо презгранично значение в рамките на вътрешния пазар на ЕС. Националните надзорни органи и звена за финансово разузнаване ще продължат да съществуват, но ще трябва *тясно да си партнират* с новия орган, както и да участват във вземането на решения в неговите управленски органи, да участват в съвместни надзорни проверки и т.н.

Новият орган ще има много *по-засилени и директни правомощия* по отношение на *финансовия сектор в ЕС* – в т.ч. да налага санкции, докато в *нефинансовия сектор* ще може да прави *предимно партньорски проверки и да отправя препоръки*. Очаква се AMLA да заработи през 2024 г.

Регламентът за информацията, придружаваща трансфера на средства и някои *крипто активи*, добавя подробна регулация във връзка с някои *крипто активи*, с което се отговаря на *Препоръка 15 на FATF*. Въвежда се юридическа дефиниция за *криптовалута (електронни пари)*, която включва както *криптовалутите*, така и *борсите за криптовалута* под обхвата на съществуващите разпоредби за противодействието на изпирането на пари.

Най-важната промяна е включването на задължение на *доставчиците на услуги, свързани с крипто активи* за събиране и предоставяне на *достъп до данни относно изпращачите и получателите на крипто активи*. Предложението за регламент борави с дефинициите на „крипто активи“ и „доставчици на услуги, свързани с крипто активи“ по предложението за *Регламент относно пазарите на крипто активи (MiCA)*.

Този нов пакет ще създаде по-голям комфорт на банките при усъвършенстване на Политиките за управление на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма⁴⁵.

⁴⁵ През м. декември 2022 г. Съветът на ЕС финализира позицията си по текстовете на новия Регламент и Директива. (Цит. от <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/07/anti-money-laundering-council-agrees-its-position-on-a-strengthened-rulebook/>).

Последните изменения на ЗМИП

За въвеждането на допълнителни мерки за борба с изпирането на пари, заложи в Плана за действие с мерки за адресиране на последващите ангажименти на Р България след присъединяването към Валутния механизъм II (ERM II), в Плана за действие за ограничаване на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма, установени в Националната оценка на риска от изпирането на пари и финансиране на тероризма, и в част от Препоръките от Доклада за България от Петия оценителен кръг на Комитета на експертите за оценка на мерките срещу изпирането на пари към Съвета на Европа (MONEYVAL/Комитета MONEYVAL), е публикуван проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗИД на ЗМИП⁴⁶). С него се цели подобряване на ефективността и постигане на пълно съответствие на българското превантивно законодателство срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма както с изискванията на Директива (ЕС) 2018/843 на Европейския парламент и на Съвета, така и със стандартите на FATF. Предложените промени са от съществено значение за оценката на напредъка, който Р България следва да докладва във връзка с Препоръките от MONEYVAL, чието неизпълнение би имало изключително негативен репутационен ефект за България и би засегнало както публичния, така и частния сектор.

Едно от основните предложения⁴⁷ е въвеждането на ефективен механизъм за идентифициране на лицата, които предоставят услуги по дружествено управление, и на адекватни процедури за проверка на служителите, ангажирани в предоставянето на услуги по дружествено управление (например адвокати, счетоводители, данъчни съветници и др.). С въведените със законопроекта промени се създава задължение за вписване в публичен регистър към министъра на правосъдието на лицата, извършващи такива дейности. Създаването на новия регистър ще осигури по-голяма прозрачност, достоверност на публикуваната информация, както и възможност за своевременно установяване на несъответствия и съответно ефективното им отстраняване.

С част от измененията и допълненията в законопроекта се цели разширяване на обхвата на лицата, подлежащи на идентификация, като се обхващат не само клиентите – юридически лица, но и техните собственици юридически лица, които отговарят на посочените изисквания, както и разширяване на обхвата на ценните книжа, за които е налице изискване за събиране на информация с оглед на идентифициране на действителен собственик. Прецизирани са изискванията при идентифициране на действителните собственици на публични и аналогични дружества, тъй като

⁴⁶ Към момента на разработване на студията Законопроектът за изменение и допълнение на Закона за мерките срещу изпирането на пари е разгледан и обсъден на първо гласуване. (Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/164558>)

⁴⁷ Мотиви към проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за мерките срещу изпирането на пари (Достъпни на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/164558>).

е възможно дружествата да не са на регулиран пазар, а техните акции или други ценни книжа да се допускат до търговия на регулиран пазар.

С предложения законопроект се усъвършенства механизмът за разрешаване на несъответствия между информацията за действителна собственост в търговския регистър и регистъра на ЮЛНЦ и информацията за действителна собственост, установена по други канали, както и въвеждане в регистрите на конкретно вписване за наличие на уведомление за несъответствие. С предвидените в законопроекта изменения ще бъде повишена ефективността на прилаганите от компетентните държавните органи механизми за разрешаване на посочените несъответствия, като се гарантира както тяхното навременно констатиране, така и отстраняване⁴⁸.

⁴⁸ Пак там.

Библиографска справка:

1. Асенов, Е. Характерни особености на системата за управление на риска от нормативно несъответствие в дейността на банковите институции в България, сп. ИДЕС, бр. 3/2019.
2. Базелски комитет по банков надзор, Указания за контрола по спазване на нормативните изисквания в банките, 2005 г.
3. ДАНС, ДФР, Националната оценка на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма (НОР), 09.01.2020 г., Рискови фактори, Обобщена матрица на рисковите фактори.
4. Делегиран регламент (ЕС) 2016/1675 на Комисията от 14 юли 2016 г. за допълване на Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета чрез идентифициране на високорискови трети държави със стратегически слабости.
5. Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма, за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012 на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 2005/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и на Директива 2006/70/ЕО на Комисията.
6. Директива (ЕС) 2018/843 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 година за изменение на Директива (ЕС) 2015/849 за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма и за изменение на директиви 2009/138/ЕО и 2013/36/ЕС.
7. Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета за оценката на специфичните рискове за вътрешния пазар от извършването в трансграничен мащаб изпиране на пари и финансиране на тероризма, СОМ (2022) 554/27.10.2022 г.
8. Доклад за България от Петия оценителен кръг на Комитета на експертите за оценка на мерките срещу изпирането на пари към Съвета на Европа.
9. Закон за мерките срещу изпирането на пари, обн., ДВ, бр. 27 от 27 март 2018 г., изм., ДВ, бр. 32 от 26 април 2022 г.
10. Закон за изменение и допълнение на Закона за мерките срещу изпирането на пари (Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/164558>).
11. Закон за киберсигурност, обн., ДВ, бр. 94 от 13.11.2018 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 15 от 22.02.2022 г.

12. Закон за мерките срещу финансирането на тероризма, обн., ДВ, бр. 16 от 18 февруари 2003 г., изм. и доп., ДВ, бр. 21 от 12 март 2021 г.
13. Международни стандарти за борба с прането на пари, финансирането на тероризъм и разпространението на оръжия за масово унищожение, Препоръки на Работна група за финансово действие (The FATF Recommendations), FATF, 2012, актуализирани 2020 г.
14. Миланова, Е. Оценка на вътрешното управление и механизмите за контрол при банките в рамките на процеса на надзорен преглед и оценка (ПНПО), Годишник на ИДЕС, 2020.
15. Наредба № 20 на БНБ от 24 април 2019 г. за изискванията към членовете на управителния и контролния орган на кредитна институция, както и за оценка на тяхната пригодност и на лицата, заемащи ключови позиции, изм. и доп., ДВ, бр. 66 от 2022 г.
16. Насоки относно политиките и процедурите, свързани с управление на нормативното съответствие, и ролята и отговорностите на служителя, отговорен за нормативното съответствие във връзка с БИП/БФТ, съгласно член 8 и глава VI от Директива (ЕС) 2015/849 (EBA/GL/2022/05).
17. Насоки съгласно член 17 и член 18, параграф 4 от Директива (ЕС) 2015/849 относно комплексната проверка на клиента и факторите, които кредитните и финансовите институции следва да вземат предвид при оценката на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма, свързан с индивидуални делови взаимоотношения и случайни сделки („Насоки относно рисковите фактори, свързани с ИП/ФТ“ (EBA/GL/2021/02), които са в сила от 1 март 2021 г.
18. Насоки за оценка на пригодността на членовете на ръководния орган и лицата, заемащи ключови позиции (EBA/GL/2021/06), които се прилагат от 31.12.2021 г.
19. Насоки относно вътрешното управление съгласно Директива 2013/36/ЕС (EBA/GL/2021/05).
20. Правилник за прилагане на Закона за мерките срещу изпирането на пари, приет с ПМС 357/31.12.2018 г., обн., ДВ, бр. 3 от 08.01.2019 год., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 21 от 13.03.2020 г.